

PERCEPȚII PUBLICE ASUPRA SISTEMULUI DE SECURITATE ȘI APĂRARE AL REPUBLICII MOLDOVA

Studiu elaborat în baza sondajului de opinie
desfășurat în luna octombrie 2022

Natalia **ALBU** | Elena **MÂRZAC** | Mihai **POTOROACA** | Valeriu **PAȘA**
Angela **GRĂMADĂ** | Victor **JUC** | Vasile **CANTARJI**

CUPRINS

INTRODUCERE	2
 Analiză comparată a rezultatelor privind percepția cetățenilor cu referire la principalele teme de interes în materie de securitate	4
Mihai POTOROACA, Natalia ALBU	
 Observații pe marginea sondajului de opinie „Percepții publice asupra sistemului de securitate și apărare a Republicii Moldova”	16
Valeriu PAȘA	
 Elemente-cheie privind percepția cetățenilor cu referire la securitatea națională a Republicii Moldova	21
Vasile CANTARJI	
 Percepția cetățenilor privind rolul instituțiilor cu competențe în sectorul de securitate și apărare	24
Elena MÂRZAC	
 Preocupările cetățenilor privind riscurile și amenințările la adresa securității naționale	29
Elena MÂRZAC	
 Percepția de către respondenți a războiului din Ucraina	33
Victor JUC	
 Cum apreciază cetățenii moldoveni cooperarea cu Estul în condițiile războiului?	35
Angela GRĂMADĂ	
 CONCLUZII	38

INTRODUCERE

Până nu demult, obișnuiam să începem oricare discurs sau eveniment cu tematica securității naționale, precum că trăim într-o perioadă complexă, cu schimbări majore generate de pandemie, care afectează toate sferele existenței umane atât la nivel global, cât și național. Realmente, pandemia era considerată „vinovată”, în mare parte, până pe 24 februarie 2022, că a permis exploatarea vulnerabilităților mediului de securitate fie global, fie regional și a avut direct implicații asupra stării de securitate a Republicii Moldova, generând discuții intense referitoare la necesitatea revizuirii Strategiei de securitate din perspectiva *rezilienței* sau dezvoltării unei *culturi de securitate* la nivel național. Iar sondajul privind percepțiile populației cu referire la sistemul de securitate a țării¹, efectuat în vara anului 2021, a evidențiat că cetățenii sunt preocupați într-o anumită măsură de faptul că Republica Moldova traversa o perioadă cu multiple riscuri și amenințări mai vechi sau mai noi atât de ordin intern, cât și extern, precum existența unui conflict nerezolvat sau riscul de manifestare a unei agresiuni în regiune, ori existența elementelor specifice războiului hibrid.

După 24 februarie, Republica Moldova s-a trezit într-un alt mediu de securitate, ca urmare a invaziei militare a Federației Ruse în Ucraina, simțind imediat efectele acesteia, de ordin energetic, economic, uman, dar și eficiența și siguranța politicilor promovate de la independență încoace privind asigurarea securității naționale, inclusiv cu testarea funcționalității statutului de neutralitate consfințit în Constituția țării. În acest context, elaborarea documentelor strategice devine o necesitate de neamânat, iar percepțiile cetățenilor cu privire la securitate, apărare, amenințări și riscuri, trebuie luate în considerare pentru înțelegerea mecanismelor care ar contribui la diminuarea factorilor perturbatori ce alimentează divizarea în societate. Astfel, studiile cu privire la percepția populației despre problemele de securitate, ar contribui la identificarea instrumentelor relevante în construirea și consolidarea coeziunii sociale în scopul promovării interesului național și a vectorului de dezvoltare a țării în asigurarea securității naționale. Mai mult, o politică de securitate nu este elaborată și implementată într-un vacuum, dar ține cont și de aspectul social.

În acest context, în noiembrie a fost realizat sondajul de opinii *Percepții publice asupra sistemului de securitate și apărare al Republicii Moldova*, de către CBS AXA, în cadrul proiectului Combaterea dezinformării și dezmințirea știrilor false în Republica Moldova, implementat de Platforma pentru Inițiative de Securitate și Apărare (PISA), cu suportul financiar al Fundației Konrad Adenauer Stiftung (KAS).

Sondajul a vizat mai multe arii de interes: (-) surse de informare a cetățenilor pe tematica securității; (-) probleme, riscuri și amenințări; (-) atitudinea față de parteneriate și colaborare; (-) percepții privind siguranța și starea de securitate și (-) percepții cu privire la războiul din Ucraina. Deși rezultatele sondajului denotă o schimbare a societății privind spațiul de informare pe subiecte de securitate, precum

¹Sondaj efectuat de CBS Axa în iulie 2021 în cadrul proiectului Percepția populației cu privire la sistemul de securitate și apărare a Republicii Moldova, finanțat de Black Sea Trust Fund și Konrad Adenauer Stiftung, gestionat de Centrul de Informare și Documentare NATO în cooperare cu Centrul pentru Prevenirea Conflictelor și Early Warning (București).
<https://infocenter.md/wp-content/uploads/2021/08/Data-Studiu-Strategia-de-Securitate.pdf>

și atitudinea față de probleme de securitate, care anterior erau neglijate, totuși unele rezultate sunt confuze sau merită o analiză separată. De aceea, ne-am propus în cadrul studiului dat să evidențiem principalele tendințe de securitate din perspectiva cetățeanului în baza sondajului realizat. Mai mult, în cadrul primului material, am încercat să facem o analiză comparată a percepțiilor cetățenilor cu privire la sistemul de securitate realizat, având la bază sondajele realizate în iulie 2021 și noiembrie 2021. De asemenea, autorii studiilor au evidențiat mai multe perspective în analiza datelor finale din sondajul realizat recent, având în vedere criteriile aplicate în desfășurarea sondajului, dar și factorii care determină manifestarea percepțiilor respective.

Cetățenii sunt acum esențiali pentru strategiile de securitate națională, totuși statele admit că se știe puțin despre opinia publică privind securitatea, dar și că puțin se face pentru valorificarea acestor percepții în dezvoltarea unui proces de comunicare strategică pe probleme de securitate și apărare. Concentrându-se pe amploarea amenințărilor de securitate pe care le identifică cetățenii, originile lor istorice sau geopolitice, modul în care acestea variază de la nivel personal la nivel regional sau internațional și relațiile dintre percepția amenințărilor și alte atitudini și comportamente politice, studiul poate contribui la dezvoltarea, în perspectivă, a altor studii pe tematici separate. Acestea din urmă, ar contribui la dezvoltarea unor recomandări privind modul de creștere a *culturii de securitate* la nivel național, în corelație cu schimbările complexe din cadrul mediului actual de securitate. Plus, aceasta ar permite extinderea nivelurilor la care amenințările sunt percepute de la dihotomia națională *versus* personală, la un continuum care acoperă individul, familia, comunitatea, națiunea și globul, arătând măsura în care percepțiile amenințării la fiecare nivel au cauze diferite, precum și efecte diferite asupra atitudinilor și comportamentului politic. Aceste constatări sunt, de asemenea, relevante pentru înțelegerea de către comunitățile politice a ceea ce înseamnă pentru un public să se simtă în siguranță.

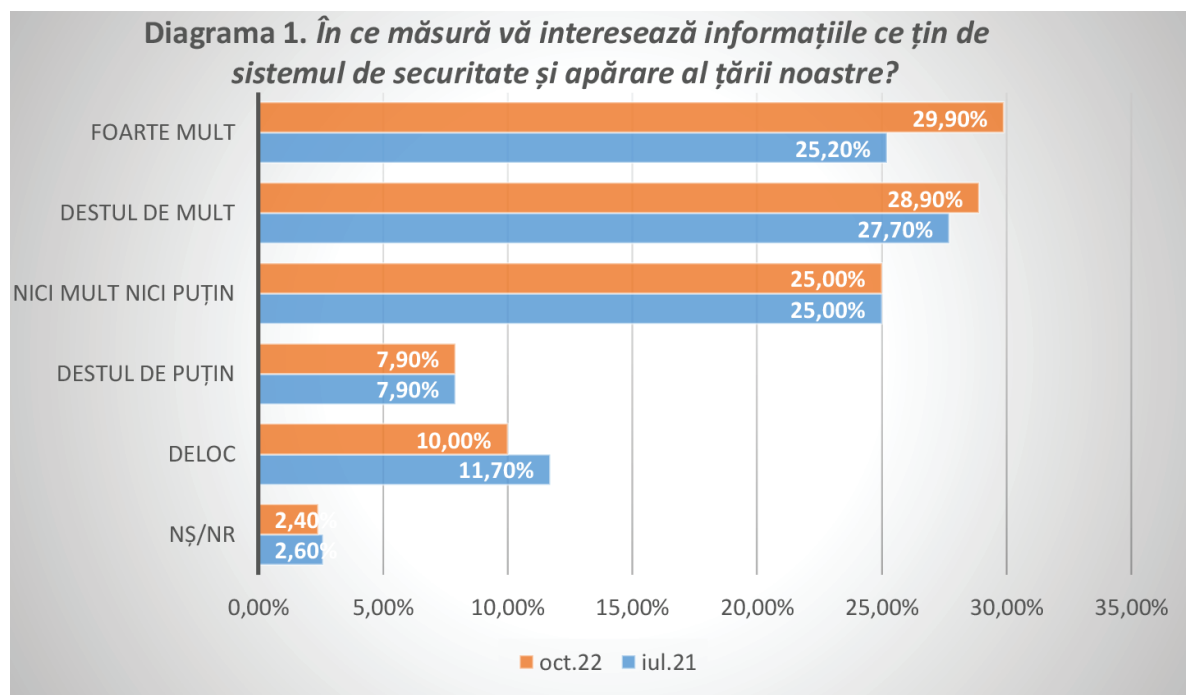
ANALIZĂ COMPARATĂ A REZULTATELOR PRIVIND PERCEPȚIA CETĂȚENILOR CU REFERIRE LA PRINCIPALELE TEME DE INTERES ÎN MATERIE DE SECURITATE

Mihai POTOROACA
Natalia ALBU

În cadrul compartimentului dat al studiului ne-am propus să analizăm, prin comparație, datele din iulie 2021, cele dinaintea războiului din Ucraina și datele din octombrie 2022. Ne-am axat, în special, pe acei itemi care se regăsesc în ambele cercetări. De asemenea, pentru unele subiecte, am folosit și datele oferite de Barometrul de Opinie Publică, realizat de CBS AXA.

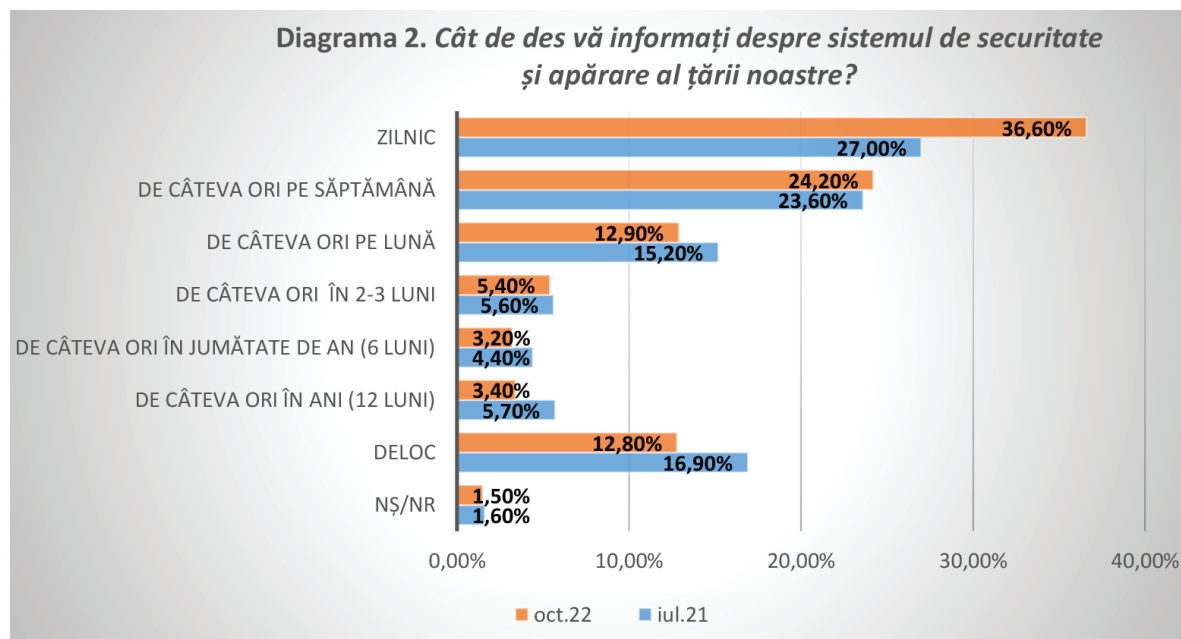
Surse de informare

Dacă facem o comparație a celor două sondaje, observăm faptul că interesul față de informații despre securitatea statului a crescut între cele două perioade de referință, cu 6 puncte procentuale. În iulie 2021, circa 53% din respondenți își arătau interesul pentru acest gen de informații, în 2022, această pondere a ajuns la 59%. O creștere mai semnificativă găsim în cazul respondenților cu studii superioare (de la 56% la 69%) și studii medii incomplete (de la 43% la 54%). Atât în sondajul din 2021, cât și în cel din 2022 observăm o tendință, odată cu creșterea vârstei respondenților crește și interesul pentru informațiile ce țin de sistemul de securitate. Între cele două perioade de referință a crescut mai mult ponderea respondenților cu vârsta 18-29 ani (de la 39% la 47,5%) și 30-44 ani (de la 48% la 58%).

Atestăm faptul că a crescut mult ponderea celor care se informează zilnic cu privire la sistemul de securitate și apărare al Republicii Moldova (de la 27%, în iulie 2021 la 36,6%, în octombrie 2022). Ponderea celor care se informează zilnic crește pe

măsură ce crește vârsta respondenților. Acest fapt îl atestăm atât în 2021, cât și în 2022. O creștere mai mare găsim în cazul respondenților de vârstă 45-59 ani (de la 28% la 41%) și 65+ (de la 39% la 51%). Altă tendință pe care o observăm este că respondenții cu nivel socioeconomic mai scăzut, tind într-o mai mare măsură să se informeze zilnic, iar această tendință devine mai evidentă în octombrie 2022 (33% în

Interesul sporit pentru informațiile ce țin de sistemul de securitate și apărare al Republicii Moldova, cât și frecvența mai deasă a folosirii surselor de informare, arată o frică mai mare în societate. Nevoia de securitate este una dintre nevoile fundamentale umane (putem aminti în acest sens piramida trebuințelor umane a lui Maslow). Războiul din Ucraina a determinat includerea unor mecanisme psihologice de supraviețuire, iar intenția de a găsi informații, căutarea de informații devine o metodă de a scădea nivelul de frică.

În privința surselor mai importante cu privire la securitatea și apărarea statului observăm un fenomen interesant. Între 2021 și 2022 a scăzut semnificativ ponderea celor care se informează cu privire la securitatea și apărarea statului, de la televizor și a crescut procentul celor care se informează de la persoane apropiate (familie, prieteni și vecini, colegii de lucru). A crescut și ponderea celor care se informează de pe site-urile instituțiilor guvernamentale (a se vedea Tabelul 1). Preferința unor respondenți de a se informa de la persoane apropiate ar putea fi explicată prin dorința de a evita contactul îndelungat cu informații ce provoacă stres și frică, iar prin informarea de la membrii familiei sau colegii mai avizați, se obțin informații în timp mai rapid și sintetic. O altă explicație ar putea fi lipsa de timp pentru informare a unor respondenți. Ponderea celor care se informează de la persoanele apropiate este mai mare la respondenții cu un nivel de studii și cu un nivel socioeconomic mai redus.

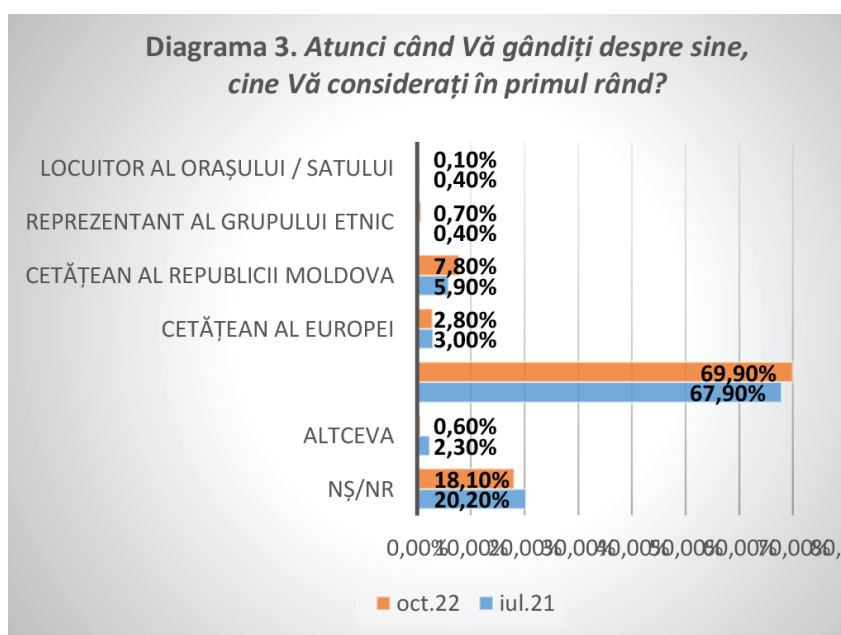
Tabelul 1. Care este cea mai importantă sursă pentru informarea Dvs. cu privire la securitatea și apărarea statului?

	Televiziunea	Ziarele	Radio-ul	Familia	Prieteni, vecinii	Colegii de serviciu	Zvonuri	Siteurile instituțiilor guvernamentale	Internet rețele de socializare	Internet-ul site-uri de știri
Iulie 2021	66,4%	5,7%	9,9%	6,5%	10,8%	4,3%	1,3%	6,8%	34,6%	29,2%
Octombrie 2022	55,4%	4,4%	11,3%	10,9%	16,4%	5,9%	2,9%	10,2%	32,0%	21,1%

Ne-am propus să vedem în ce mod a evoluat ponderea celor mai importante surse de informare, în general, în decursul ultimelor 7 ani. Atestăm o tendință de descreștere a ponderii celor care se informează de la televizor (84%, în noiembrie 2015 la 74%, în 2022), iar internetul ca sursă de informare devine din ce în ce mai important.

Autoidentificare

Analiza comparativă a datelor cu privire la modul în care respondenții se autoidentifică, în primul rând, nu atestă schimbări majore a percepției respondenților între cele două evaluări, dacă vorbim de întregul eșantion. În octombrie 2022, a scăzut ușor ponderea celor care se consideră, în primul rând, locuitor al orașului/satului și a crescut procentul celor care se identifică, în primul rând, drept cetățean al Republicii Moldova și a celor care se identifică în calitate de cetățean al lumii. În funcție de criteriile sociodemografice, observăm o tendință valabilă în cazul ambelor sondaje, odată cu creșterea nivelului de studii a respondenților descrește ponderea celor care se identifică drept locuitor al orașului/satului și crește procentul celor care se identifică în calitate de cetățean al Republicii Moldova. În 2021, cei cu nivel socioeconomic mai scăzut, într-o măsură mai mare se identificau drept cetățeni ai Republicii Moldova, decât cei cu un nivel mai înalt. În 2022, situația s-a inversat, 76,3% din respondenții cu nivel înalt socioeconomic se identificau drept cetățeni ai Republicii Moldova și 64% din cei cu nivel scăzut. Diferențe găsim și în

ceea ce privește apartenența etnică. Dacă în 2021, 69,2% dintre moldoveni/români, 63,5% dintre ruși/ucraineni și 59,1% dintre găgăuzi/bulgari sau persoane de alte etnii se identificau, în primul rând, cu cetățenia Republicii Moldova, în 2022, 71,7% dintre moldoveni/români, 67,5% dintre ruși/ucraineni și 54,3% dintre găgăuzi/bulgari sau persoane de alte etnii se identificau la fel. Observăm că moldovenii/românii sunt în mai mare măsură legați de statul Republica Moldova, decât celelalte etnii, iar între perioadele de referință (2021 și 2022) discrepanțele au crescut mai ales în ceea ce privește găgăuzii și bulgarii.

Percepția privind propria identitate este foarte importantă în vederea asigurării unei coeziuni sociale de durată. În câteva cercetări realizate de colaboratorii CSPS al ICJPS privind autoidentificarea cetățenilor Republicii Moldova a existat o întrebare similară cu cea din cele două sondaje pe care le analizăm. Respondenții trebuiau să indice în ce măsură se simt apropiați sau depărtați de anumite identități. Studiul a arătat că participanții se simt într-o măsură mai mare locuitori ai cartierelor unde domiciliază, ai orașelor și satelor din care provin și cetățeni ai Republicii Moldova, decât cetățeni ai Europei sau lumii.

Cele mai importante probleme

Ne-am propus să evaluăm modul în care a evoluat, în timp, percepția respondenților privind cele mai importante probleme cu care se confruntă populația Republicii Moldova. Observăm că în decursul ultimilor 7 ani, respondenții s-au arătat cel mai mult îngrijorați de prețuri, sărăcie și viitorul copiilor. Aceste trei probleme, întotdeauna erau în topul îngrijorărilor până în 2021. În 2022, atestăm o schimbare importantă de percepție. A crescut mult grija în ceea ce privește nivelul de prețuri în rândul populației, 2/3 din respondenți au indicat această problemă ca fiind importantă. Ponderea celor care menționează sărăcia în calitate de problemă rămâne, aproximativ la același nivel în 2022 ca și în anii precedenți, însă scade de două ori grija față de viitorul copiilor (24,4% în 2022). În 2022, pe locul trei a celor mai importante îngrijorări a populației, după prețuri și sărăcie, se află trei probleme, cu aproximativ aceeași pondere: corupția (29,8%), un război în zonă (creștere de la 5%, în februarie 2021 la 29,5%, în octombrie 2022), lipsa încălzirii în perioada rece a anului (creștere de la 4%, în februarie 2021 la 28,8%, în octombrie 2022).

Putem spune că odată cu războiul din Ucraina, problema crizei pandemice a trecut în umbră. Semnalăm că grija față de faptul de a nu se îmbolnăvi, a crescut de două ori în 2020 (30%) față de 2019 (14%), apoi scade în 2021 (22%). În 2022 ponderea celor care au indicat boala ca fiind o problemă importantă, a scăzut de trei ori (6,9%).

Datele de mai sus ne arată în ce măsură războiul din țara vecină a afectat multilateral populația din Republica Moldova.

Atitudini față de parteneriate și colaborare

În cadrul celor două sondaje, din 2021 și cel din 2022, au existat întrebări cu privire la politica externă a Republicii Moldova, spre ce țări sau organizații internaționale este

acesta orientată într-o mai mare măsură, dar și în ce direcții ar fi mai bine să fie orientată.

În privința politicii externe existente la momentul efectuării studiilor, nu găsim diferențe mari între cele două perioade de referință (2021 și 2022) în ceea ce privește UE și România. A scăzut percepția privind orientarea politicii externe spre Federația Rusă (de la 9,1% la 5,3%) și a crescut cea față de SUA (de la 1,2% la 5,2%).

Tabelul 2. În opinia Dvs. Republica Moldova își orientează politica externă într-o măsură mai mare spre... ?

	UE	Federația Rusă	Comunitatea Statelor Independente	Țările din parteneriatul estic	România	China	SUA	Germania	NATO
Iulie 2021	65,1%	9,1%		1,7%	4,9%	0,1%	1,2%	0,6%	-
Octombrie 2022	66,0%	5,3%	0,8%	0,0%	4,5%	0,1%	5,2%	0,8%	4,1%

În funcție de criteriile sociodemografice, într-o măsură mai mare consideră că Republica Moldova își orientează politica externă către UE, respondenții mai tineri, cei cu studii mai înalte și cu un nivel socioeconomic mai înalt. Observația este valabilă și pentru sondajul din 2021 și pentru cel din 2022, în ultimul, tendința este și mai evidentă, discrepanțele între categoriile sociodemografice devin mai mari. În ceea ce îi privește pe respondenții care consideră că Republica Moldova își orientează politica spre Federația Rusă, cei mai mulți dintre ei sunt cu nivel de studii și nivel socioeconomic mai scăzute.

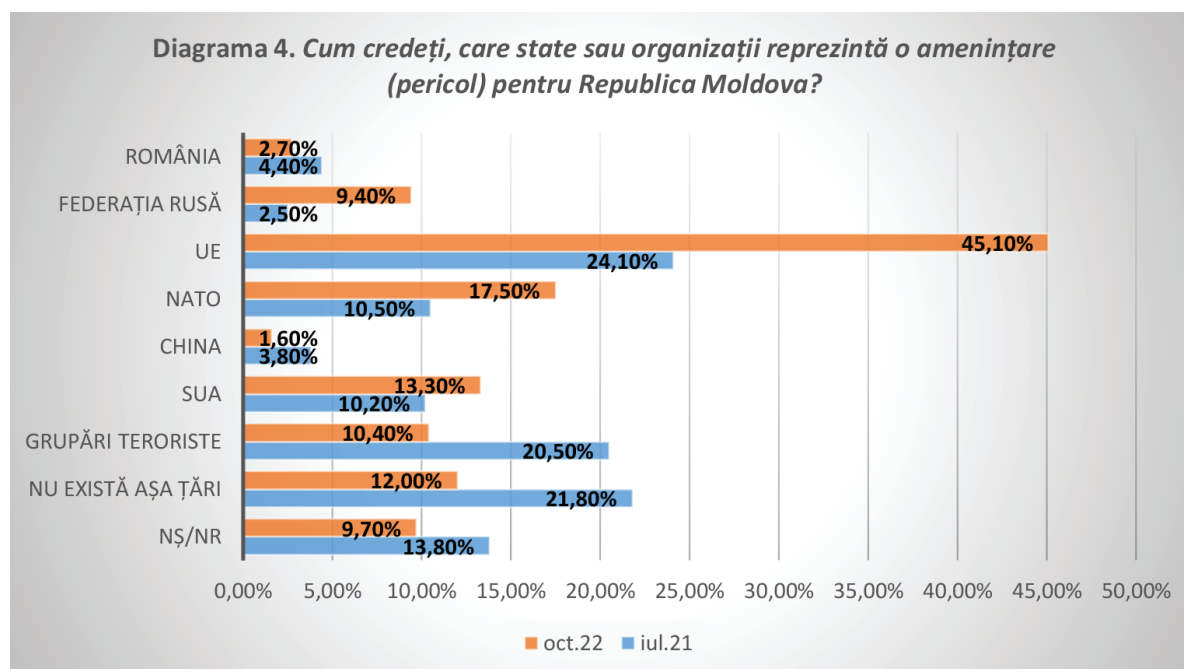
Dacă vorbim de direcțiile indicate de respondenți în privința orientării politicii externe a Republicii Moldova, observăm că a scăzut ponderea celor care consideră că politica externă a Republicii Moldova ar trebui să se orienteze spre UE (de la 49,7% la 43,9%) și spre România (de la 3,9% la 2,7%). A crescut ponderea celor care consideră că politica externă a Republicii Moldova ar trebui să se orienteze spre Federația Rusă (de la 21,1% la 24,1%). Această creștere o semnalăm în special în cazul respondenților de etnie găgăuză, bulgară sau alta (de la 41% la 59%), persoanelor cu nivel de studii și nivel socioeconomic mai scăzute.

Tabelul 3. Dar în ce direcție credeți că ar fi cel mai bine să-și orienteze politica externă a Republicii Moldova?

	UE	Federația Rusă	Comunitatea Statelor	Țările din parteneriatul estic	România	China	SUA	Germania	NATO
Iulie 2021	49,7%	21,1%	-	1,9%	3,9%	0,5%	0,9%	1,4%	-
Octombrie 2022	43,9%	24,1%	4,1%	0,4%	2,7%	0,3%	0,8%	1,5%	1,1%

Participanții celor două sondaje s-au expus și în privința statelor și organizațiilor pe care le consideră o amenințare pentru securitatea statului. A crescut aproape de 2 ori ponderea celor care percep Federația Rusă ca pe o amenințare pentru Republica Moldova. În același timp, a crescut și percepția privind amenințarea din partea Ucrainei, din partea NATO, SUA. Acest fapt ne vorbește despre o polarizare a societății din Republica Moldova din cauza războiului. Atestăm și o descreștere a ponderii celor ce consideră că nu există țări care să prezinte pericol pentru Republica Moldova (de la 22% la 12%).

În 2022, observăm că, odată cu creșterea vârstei respondenților, descrește percepția privind faptul că Federația Rusă ar prezenta o amenințare pentru RM. Atât în 2021, cât și în 2022, ponderea celor care consideră Federația Rusă un pericol pentru Republica Moldova este mai mare în rândul persoanelor cu nivel de studii mai înalt și nivel socioeconomic mai înalt. Tendințele devin mai evidente în 2022.

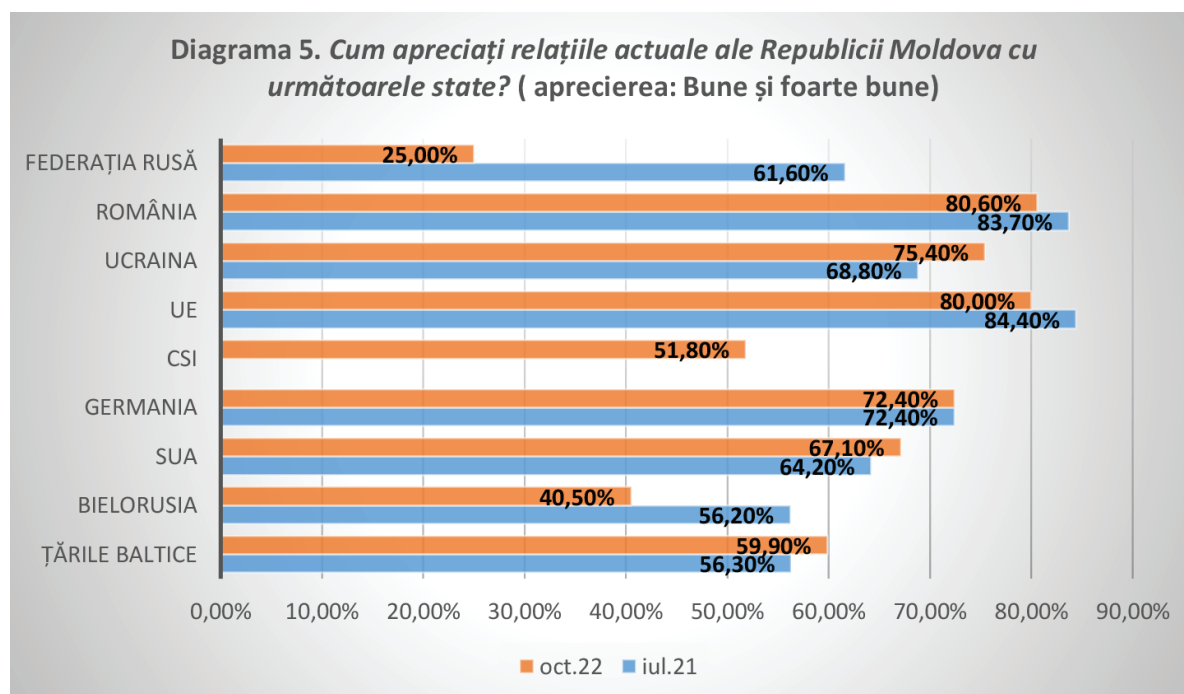

Tabelul 4. Cum credeți, dacă RM s-ar confrunta cu o problemă de securitate (ar apărea o amenințare din partea cuiva), cum credeți, care țări / organizații ar putea să-i ofere ajutor?

	România	Ucraina	Federația Rusă	UE	NATO	China	SUA	Grupări teroriste	Nu există așa țări	NȘ/NR
Iulie 2021	35,9%	4,7%	35,5%	30,8%	7,5%	0,8%	5,1%	0,1%	5,3%	8,7%
Octombrie 2022	39,9%	4,7%	21,5%	34,0%	6,3%	0,9%	5,7%	0,2%	9,8%	10,0%

Observăm că a scăzut semnificativ ponderea celor care consideră că Federația Rusă ar putea oferi ajutor Republicii Moldova în cazul dacă aceasta s-ar confrunta cu o problemă de securitate (de la 35,5% în 2021, la 21,5%). În același timp a crescut ponderea celor care văd în România (de la 36% la 40%) și în UE (de la 31% la 34%) o sursă de ajutor. E mai mare ponderea celor care așteaptă ajutor de la țările UE în rândul persoanelor cu nivel socioeconomic și nivel de studii mai înalte.

Am analizat și faptul în ce măsură respondenții evaluează relațiile Republicii Moldova cu diverse state ale lumii. În urma comparării datelor dintre ani, observăm că a scăzut percepția privind faptul că Republica Moldova ar avea relații bune cu Federația Rusă (de la 62% la 25%) și Belarus (de la 56% la 41%). A scăzut ușor percepția în ceea ce privește relații pozitive cu România (de la 84% la 81%), UE (de la 84% la 80%) și Germania (de la 77% la 72%). A crescut percepția privind relațiile pozitive cu Ucraina (de la 69% la 75%), față de SUA (de la 64% la 67%) și Țările Baltice (56% la 60%).

Dacă vorbim despre soluțiile pentru securitatea țării, observăm că, de-a lungul anilor, se menține pe primul loc procentul celor care consideră că neutralitatea ar fi soluția, în 2022 acesta este de 44%. E mai mare această percepție în rândul respondenților cu nivel de studii și nivel socioeconomic mai înalte.

Percepții privind viitorul Republicii Moldova

O întrebare existentă în cele două sondaje a fost cu privire la viitorul Republicii Moldova peste 10 ani. Observăm că a crescut ponderea celor care consideră că, peste 10 ani, Republica Moldova va fi membru a Uniunii Euroasiatice (de la 3,1%, în 2021 la 9,4%, în 2022) și a celor care consideră că Republica Moldova va fi stat unitar reintegrat (de la 4% la 16,7%). Procentul celor care consideră că Republica Moldova va fi membru al UE a scăzut nesemnificativ (31,8% în 2022, față de 32,2%, în 2021). În acest sens, în ambele sondaje ponderea este mai mare în rândul respondenților mai

tineri, celor cu nivel de studii mai înalt și celor cu nivel socioeconomic mai înalt.

Tabelul 5. În urma tuturor schimbărilor și provocărilor care au loc atât la nivel național cât și internațional, cum vedeți Republica Moldova peste 10 ani?

	Iulie 2021	Octombrie 2022
Membru al Uniunii Europene	32,3%	31,8%
Membru al Uniunii Eurasiatice	3,1%	9,4%
Reunificată cu România	8,0%	4,9%
Reintegrată (stat unitar, independent, suveran)	4,0%	16,7%
Membră NATO	1,6%	2,6%
Altceva	-	1,3%
Nimic nu se va schimba	-	16,8%
NȘ/NR	15,6%	16,5%

Percepții privind siguranța și starea de securitate

Dacă vorbim despre amenințări, în general, atestăm o scădere a percepției privind amenințările interne, între cele două sondaje (iulie 2021 și octombrie 2022). Printre amenințările externe respondenții din 2022 evidențiază cel mai mult războiul din Ucraina (43%).

Un subiect important în ceea ce privește securitatea statului Republica Moldova, îl reprezintă problema regiunii transnistrene. În urma analizei comparative a datelor, observăm că a scăzut per general percepția pericolului venit din partea acestei regiuni pentru Republica Moldova. Cele mai mari scăderi găsim în ceea ce privește percepțiile privind nivelul înalt de criminalitate și contrabandă din Transnistria (de la 42,5% la 25,7%), pericolul de incidente armate (de la 33,1% la 25,9%), blocaje în calea dezvoltării RM (de la 27% la 16%).

Tabelul 6. Atunci când vă gândiți la regiunea transnistreană, care, în opinia Dvs., ar fi pericolele din partea acestei regiuni pentru Republica Moldova?

	Iulie 2021	Octombrie 2022
Staționarea ilegală a trupelor ruse în regiune	39,4%	34,6%
Pericol de incidente armate	33,1%	25,9%
Blocaje în calea integrării R. Moldova în UE	31,9%	26,4%
Blocaje în calea dezvoltării R. Moldova	27,0%	15,9%
Nivelul înalt de criminalitate și contrabandă din Transnistria	42,5%	25,7%
Altceva	0,6%	0,5%
Nu există nici un pericol	9,6%	7,6%
NȘ/NR	18,3%	24,1%

Observăm că, în cele două perioade de referință (2021 și 2022), a scăzut ponderea celor care consideră că soluția pentru conflictul transnistrean ar fi reintegrarea fără oferirea unui statut special (de la 30% la 26%), precum și reintegrarea cu statut aparte (de la 30% la 25%). A crescut ușor ponderea celor care consideră că regiunea ar putea deveni o țară independentă (de la 19% la 22%) sau în componența Rusiei (de la 5% la 6,4%). Ultima viziune o împărtășesc într-o măsură mai mare respondenții cu nivel de studii mai scăzut, cu nivel socioeconomic mai scăzut și respondenții de etnie găgăuză, bulgară (atestăm o creștere de la 12%, în 2021 la 22%, în 2022, pentru această categorie etnică).

Similar este și în cazul celor care consideră că transnistria ar putea deveni țară independentă, doar că în cazul acesta găsim o pondere mai mare a celor care au un nivel socioeconomic mai înalt, e o situație pe care regăsim și în 2021, și în 2022.

Tabelul 7. Răspunsurile privind eventualele variante de soluții pentru soluționarea conflictului Transnistrean

	Iulie 2021	Octombrie 2022
Reintegrarea fără a fi oferite careva statuturi speciale	29,9%	26,1%
Parte din componența RM cu statut aparte (similar celui din UTA Găgăuzia)	29,6%	24,7%
O țară absolut independentă, fără amestec internațional sub orice formă nu ar fi	18,6%	22,3%
Să intre în componența Rusiei	5,0%	6,4%
Să intre în componența Ucrainei	0,7%	0,7%
Republica Moldova să fie federalizată	4,4%	4,8%
Nici una din variante	3,0%	4,4%
Îmi vine greu să răspund /Refuz	8,4%	9,2%

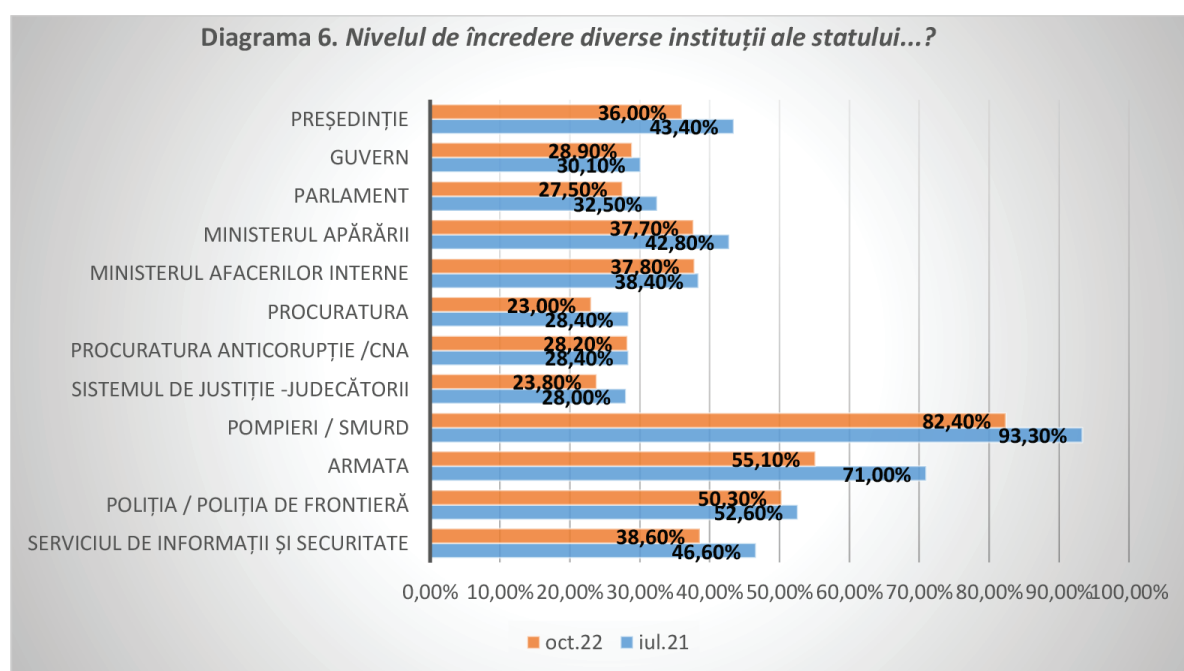
Încredere

Coeziunea socială pe timp de criză constituie o resursă foarte importantă în vederea asigurării securității statului. O societate dezbinată devine vulnerabilă, atunci când apare un pericol. Republica Moldova trece acum prin crize succesive, precum criza pandemică, energetică, cea a războiului din țara vecină. Este important ca populația țării să se poate mobiliza și acționa în comun pentru soluționarea problemelor ce apar. Unul dintre aspectele centrale ale coeziunii este încrederea. În condiții de instabilitate, rolul încrederii ca resursă ce vizează asigurarea ordinii și stabilității sistemului social, în general, și în aspect individual, este semnificativă. Putem vorbi despre o încredere pe orizontală (rude, prieteni, colegi, vecini) și o încredere pe verticală (încrederea populației față de instituții).

Pandemia de COVID-19 a demonstrat că statele în care încrederea în instituțiile statului este mai mare, per general, s-au descurcat mai bine în ceea ce privește gestionarea crizei, a se vedea, de exemplu, studiul realizat de cercetătorii Centrului de

Sociologie și Psihologie Socială al ICJPS² . Cercetătorii Negură P., Gașper L., Potoroacă M., ai centrului, semnalează faptul că, în noiembrie-decembrie 2021, satisfacția față de gestionarea crizei de către instituțiile statului a crescut semnificativ, în comparație cu iulie-august 2020. Iar acest fapt corelează cu un nivel mai înalt de încredere, ce a crescut după alegerile prezidențiale și cele parlamentare. Respondenții care au o oarecare încredere sau multă încredere în instituțiile statului sunt mai satisfăcuți de gestionarea crizei³.

Dacă facem o comparație între ani, observăm o creștere a încrederii în principalele instituții ale statului, în iulie 2021 (o încredere care, de obicei, a fost una la nivel scăzut). În octombrie 2022, această încredere este în scădere (Președinție - de la 43% la 36%, Guvern - de la 30 la 29%, Parlament - de la 33% la 28%). Spre deosebire de iulie 2021, în octombrie 2022, observăm o tendință în cadrul criteriului nivelului de studiu în ceea ce privește încrederea. Creșterea nivelului de studii corelează cu un nivel de încredere mai mare în Președinție, Guvern, Parlament, Consiliul Suprem de Securitate. Aceeași tendință o observăm și în privința criteriului nivelului socioeconomic.

În condițiile războiului din țara vecină și în contextul celor descrise mai sus e foarte important în ce măsură populația țării are încredere în instituțiile de securitate și apărare. Datele celor două sondaje ne arată că această încredere este în scădere. Iar cea mai mare scădere o atestăm în privința armatei (de la 71%, în iulie 2021, la 55%, în octombrie 2022).

În 2021, observăm mai multe tendințe: încrederea în armată creștea odată cu creșterea vârstei respondenților, odată cu descreșterea nivelului de studii și cel

² Negură P., Gașper L., Potoroacă M. Trust in Institutions, Social Solidarity, and the Perception of Social Cohesion in the Republic of Moldova in the Early Phase of the COVID-19 Pandemic. In: Comparative Southeast European Studies, 69(4), 2021, pp. 453–481. <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/soeu-2021-0034/html>

³ Potoroacă M. De ce a crescut satisfacția față de gestionarea pandemiei de către instituțiile statului în fazele târzii ale crizei generate de COVID-19? <https://platforma.md/archive/392171>

socioeconomic. Aceste tendințe nu le mai regăsim în 2022. Se pare că războiul din Ucraina a determinat multă lume să-și revadă și să-și revizuiască opiniile în ceea ce privește capacitățile armatei naționale.

Rolurile instituțiilor de securitate și apărare

În asigurarea unui sentiment de securitate în rândul populației e foarte importantă atât încrederea în instituțiile de profil, cât și faptul dacă populația are o reprezentare privind rolurile pe care acestea le au și funcțiile pe care le îndeplinesc.

Comparând rezultatele obținute în privința percepției privind rolul armatei naționale, din octombrie 2022, cu cele din iulie 2021, observăm că, per general, aceasta este văzută cu mai puțin potențial de a rezolva problemele de securitate cu care se confruntă Republica Moldova. Acest fapt este în concordanță cu nivelul de încredere mai scăzut în această instituție. Cea mai mare scădere, în puncte procentuale, se atestă în ceea ce privește rolul armatei în participarea la urgențe civile, în urma calamităților naturale, inundații, accidente (de la 56% la 31%). A scăzut de două ori ponderea celor care văd în armată un rol în prevenirea unui conflict armat în transnistria (de la 31% la 14%), de prevenire a atacurilor teroriste (de la 32% la 17%). A scăzut de 3 ori procentul celor care cred că armata națională are un rol în reintegrarea Republicii Moldova (de la 20% la 6%). Ceva mai puțin a scăzut ponderea celor care văd în armată un rol în apărarea hotarelor țării (de la 78,2% la 74,4%). În același timp, a crescut de mai bine de 2 ori numărul celor care nu au știut să dea un răspuns sau nu au răspuns (de la 4,4% la 10,5%).

Tabelul 8. După părerea Dvs., care este rolul de bază al armatei naționale?

	Iulie 2021	Octombrie 2022
Apărarea hotarelor țării	78,2%	74,4%
Prevenirea unui conflict în Transnistria	30,5%	14,4%
Reintegrarea RM	19,9%	5,9%
Prevenirea Atacurilor teroriste	32,4%	17,0%
Participarea la misiuni internaționale –prestigiu, sprijin reciproc, pregătire	34,0%	14,8%
Participarea la Urgențe civile –în urma calamităților naturale -inundații, accidente	55,7%	31,4%
NȘ/NR	4,4%	10,5%

La fel ca și în cazul armatei, atestăm o scădere generală a percepției populației privind rolul Serviciul de Informații și Securitate (SIS) în apărarea și securitatea statului Republica Moldova și o creștere a ponderii celor care nu știu cum să răspundă la întrebare. Cele mai mari scăderi în puncte procentuale, le găsim în cazul prevenirii atacurilor cibernetice (de la 51% la 24%, scădere de 27 p.p.), în ceea ce privește rolul SIS în combaterea crimelor organizate, preluării forțate a afacerilor cu sprijinul judecătorilor /procurorilor corupți (de la 43% la 18%, scădere de 25 p.p.), în

combaterea spionajului în interesele altor țări (de la 49% la 24%, scădere de 25 p.p.), combaterea furturilor din bănci / din buget / deturnări de fonduri publice de către oficiali (de la 48% la 23%, scădere de 25 p.p.).

Tabelul 9. Care instituție a statului ar trebui să combată corupția la nivel înalt?

	Iulie 2021	Octombrie 2022
Judecătoria	40,2%	26,9%
Procuratura specializată	49,9%	52,0%
SIS -Serviciul de Informații și Securitate	36,6%	26,4%
CNA –Centrul Național Anticorupție/ DNA -Direcția Națională Anticorupție	68,5%	62,7%
Alta	1,5%	1,8%
NȘ/NR	5,3%	11,1%

Un pericol importat pentru securitatea statului îl reprezintă nivelul înalt de corupție, considerată o problemă majoră pentru Republica Moldova. Dacă facem o analiză a datelor Barometrului de

Opinie Publică din ultimii 7 ani, aceasta ocupă, de cele mai dese ori, locul 4 printre cele mai mari probleme percepute de populația țării. În sondajul din octombrie 2022 aceasta a ocupat locul 3. Corupția, mai ales cea de nivel înalt, cauzează prejudicii și amenințări pentru securitatea statului. În acest context respondenții s-au expus în privința rolului pe care ar trebui să-l aibă diverse instituții de profil în combaterea acesteia. Ca și în cercetarea realizată în 2021, rolul cel mai mare ar avea Centrul Național Anticorupție (CNA), însă, în 2022, acesta scade cu 6 p.p. (69%, în 2021 și 63%, în 2022). Atestăm o creștere a percepției privind rolul procuraturii specializate (de la 50% la 52%). Scade ponderea opiniilor privind rolul judecătoriei (de la 40% la 27%) și SIS-ului (de la 37% la 27%) în acest proces.

OBSERVAȚII PE MARGINEA SONDAJULUI DE OPINIE "PERCEPȚII PUBLICHE ASUPRA SISTEMULUI DE SECURITATE ȘI APĂRARE A REPUBLICII MOLDOVA" (octombrie 2022)

Valeriu PAȘA

Sondajul publicat la 16 noiembrie curent⁴, relevă numeroase date valoroase pentru înțelegerea proceselor social-politice din Republica Moldova, dar și pentru planificarea reformelor în domeniul securității și apărării. Datele studiului, puse în context și interpretate corect, pot servi o bază foarte utilă în procesul decizional. Unele dintre concluziile pe care le putem trage din acest sondaj, le vom descrie mai jos.

Surse de informare și influența dezinformării

O parte importantă a studiului a fost dedicată cunoașterii mediului informațional din Republica Moldova și preferințelor în materie de surse de informare. Vom încerca să facem o mică analiză a rezultatelor și a felului în care consumul de informații influențează opinia publică din țară. Ceea ce atrage atenție cel mai mult, este repartizarea preferințelor de informare între vorbitorii de limbă română și cei de limbă rusă. Dacă este să vorbim despre televiziune, care rămâne sursa principală de informare (pag. 4), atunci în top sunt posturile TV independente (Jurnal, TV8, ProTV) și postul public Moldova 1. Posturile TV care retransmit emisiuni din Rusia au scăzut mult în ultimul an (RTR Moldova, NTV, Primul în Moldova). Însă, dacă o să urmărim preferințele reprezentanților minorităților etnice, atunci aceste 3 sunt în topul listei. Un contrast foarte mare îl reprezintă și apartenența etnică a celor care afirmă că nu se informează deloc de la televizor. Dacă între vorbitorii de română sunt 25% cei care nu privesc știri la TV, atunci în rândul vorbitorilor de rusă, sunt aproape de 2 ori mai mulți (pag. 5). Este o tendință foarte periculoasă de izolare informațională a minorităților etnice atât în cadrul spațiului audiovizual autohton, cât și izolarea, în general, de acesta. Aproximativ aceeași tendință o vom depista dacă vom urmări ce fel de talk-show-uri preferă să vizioneze respondenții (pag. 8). Dacă în rândul vorbitorilor de română sunt circa 39% cei care nu urmăresc talk-show-urile politice autohtone, atunci în rândul minorităților, numărul se ridică la 70%. Adică marea majoritate a cetățenilor de alte etnii, decât români, pur și simplu nu urmăresc dezbaterile problemelor de importanță națională care se desfășoară seară de seară în studiourile posturilor TV din țară.

Tendința descrisă mai sus se păstrează și în cazul site-urilor de știri (pag. 10-11). Rețele sociale și platforme on-line, precum YouTube, au devenit o sursă de informare chiar mai pe larg utilizată decât televiziunea. Astfel, mai puțin de 20% dintre respondenți au spus că nu folosesc deloc platforme de acest tip (pag. 6). Facebook rămâne cu o poziție dominantă – 55% spun că îl utilizează constant. Anumite manifestări de segmentare se observă și în cazul utilizării platformelor sociale. Astfel, Facebook este practic utilizat de 60% dintre români/moldoveni și doar 23% găgăuzi/bulgari (40% ucraineni și ruși). În contrast, Odnoklassniki are o folosință de

⁴ <https://ru.scribd.com/document/608011854/Percep%C8%9Bii-Publice-Asupra-Sistemului-de-Securitate-%C8%98i-Ap%C4%83rare-a-Republicii-Moldova?fbclid=IwAR38QRYlyXvn8yl8SY5S0dsvsINN2UA5v325eiBHX54Bb-xYUVJNmQqT77c>

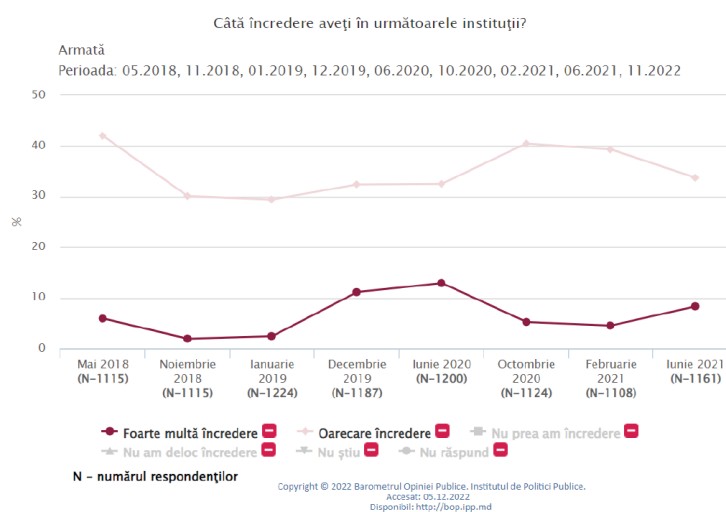
numai 8% în rândul vorbitorilor de română și dublu în rândul minorităților (pag. 7).

Constatăm o izolare a minorităților etnice din Republica Moldova față de restul populației. În Republica Moldova se dezvoltă astfel, activ, fenomenul de "echo chambers"⁵ și "filter/informational bubble"⁶. În interiorul spațiului informațional moldovenesc, o mare parte dintre vorbitorii de rusă sunt conectați la surse de informație tendențioasă, care omit multe informații importante sau le prezintă manipulativ. Însă și mai grav este faptul că mulți cetățeni sunt efectiv deconectați de la circuitul informațional național. Acest fenomen influențează deosebit de puternic opiniile și comportamentul (politic și social) al unei părți importante din cetățenii noștri de alte naționalități, decât cea majoritară. Alienarea acestor grupuri etnice reprezintă o adevărată amenințare la adresa păcii sociale și, prin urmare, a securității naționale.

Impactul acestei izolări îl vedem în percepțiile puternic deformate despre alinierea la narativele propagandei Kremlinului pe tema războiului din Ucraina, politică externă, securitate. Dacă vom analiza oricare dintre întrebările legate de percepții, prezente în sondaj, vom vedea un contrast destul de puternic în aproape fiecare caz între vorbitorii de rusă și cei de română. Fenomenul se adâncește și nu pare să fi fost tratat, mai deloc, de reducerea conținutului TV retransmis din Rusia. Mai curând, pare că unii cetățeni vorbitori de rusă găsesc surse alternative de informare și rămân cu totul izolați de spațiul audiovizual autohton. Pentru a opri procesul, Republica Moldova are nevoie urgent să dezvolte oferte de informare alternative, competitive și cu adevărat atractive pentru vorbitorii de limbă rusă.

Percepțiile privind armata națională

Agresiunea Federației Ruse împotriva Ucrainei, a generat o schimbare foarte puternică de optică a cetățenilor moldoveni față de armata națională și problemele de apărare. În mod tradițional, armata se bucura de atitudini pozitive din partea publicului larg. Dacă în anii precedenți, încrederea în armată, în Barometrul Opiniei publice, a variat constant între 40% și 50%, atunci în cel mai recent sondaj BOP, acest indicator a scăzut la doar 27%. Este important să remarcăm în BOP, întrebarea este pusă într-un context specific, iar respondenții compară încrederea în armată cu alte instituții de stat. În contrast, în studiul pe care îl analizăm, încrederea în armată este la 55% (pag. 74). Însă întrebarea este pusă în contextul evaluării atitudinii oamenilor numai față de instituțiile de forță. Așa sau

⁵ <https://edu.gcfglobal.org/en/digital-media-literacy/what-is-an-echo-chamber/1/>

⁶ <https://edu.gcfglobal.org/en/digital-media-literacy/how-filter-bubbles-isolate-you/1/>

altfel, rezultatele sunt contradictorii și încă nu ne permit să evaluăm clar tendințele. Vor fi necesare măsurări ulterioare pentru a înțelege dacă încrederea în armată a crescut sau a scăzut.

Dincolo de incertitudinea trendului atitudinii față de armată, studiul ne oferă niște date foarte relevante privind viziunea cetățenilor moldoveni față de starea și prioritățile de dezvoltare ale armatei. Iar aici sunt unele elemente îmbucurătoare. Funcția de bază a armatei (pag. 56) este văzută de peste 74% din respondenți drept "apărarea hotarelor țării". În același timp, cetățenii văd armata abia pe locul doi după poliție, drept instituție care trebuie să asigure securitatea națională (pag. 51). Acest fapt denotă că respondenții consideră drept prioritar mai mult amenințările interne, de destabilizare. Ceea ce reprezintă o apreciere adecvată pe termen mediu și scurt. 61% văd pozitiv participarea armatei naționale la misiunile internaționale de menținere a păcii (pag. 57), ceea ce denotă impactul limitat al campaniilor de discreditare a misiunilor internaționale ale armatei Republicii Moldova.

Probabil cel mai important indicator este că peste 70% dintre respondenți susțin necesitatea întăririi armatei naționale, iar 66% spun că trebuie să obținem ajutor extern pentru acest deziderat (pag. 58). Este un rezultat chiar nesperat de bun pe fonul campaniilor masive de dezinformare și discreditare a necesității de întărire a capacității de apărare. În același timp, 66% dintre respondenți afirmă că armata națională nu corespunde actualmente necesităților Republicii Moldova (pag. 58). Nu putem să nu remarcăm și aici că în rândul minorităților etnice, susținerea pentru reforma și întărirea armatei sunt mult mai joase (circa 45%), totuși este destul de înalt, având în vedere impactul disproporționat de mare a dezinformării asupra populației, care se informează preponderent în rusă. Mai mult, chiar și în rândul minorităților etnice există o pondere de puțin peste jumătate, a celor care susțin suportul extern în reforma militară. Cifrele discutate mai sus sunt remarcabile și arată un suport puternic pentru reforma și fortificarea armatei naționale. Demonstrează și impactul limitat al campaniei de discreditare a investițiilor în forțele armate. Campanie intensificată în ultimele luni de către presa controlată de Kremlin și agenții de influență ai Rusiei în Republica Moldova. Conducerea statului și a Ministerului Apărării nu este cazul să comunice "cu jumătate de gură" despre necesitatea și pașii luați în reforma militară. La fel, ajutorul extern, inclusiv din partea NATO, nu sperie atât de mult precum se prezumă cetățenii moldoveni. Marea majoritate a cetățenilor sunt conștienți de necesitatea întăririi forțelor armate.

Încă un aspect important îl găsim în răspunsurile la întrebarea despre disponibilitatea cetățenilor de a se înrola în forțele armate în cazul unei agresiuni militare împotriva Republicii Moldova. 30,4% dintre respondenți spun că sunt gata să lupte cu arma în mâini pentru țara sa (pag. 71). Este un indicator care se încadrează în media europeană de 33% și este considerabil mai înalt decât în cazul majorității țărilor Europei Centrale și de Vest. În același timp, acest indicator nu se apropie de dispozițiile similare din Ucraina, Polonia, Finlanda, Țările Baltice, unde există educație patriotică și o politică informațională de stat tranșantă în privința pericolelor emane de către Rusia. Nu putem să nu atragem atenția că în rândul minorităților etnice (pag. 71) există un nivel de disponibilitate de a apăra țara de peste 2 ori mai mic, decât în cazul celor care se

identifică drept moldoveni sau români. Acest aspect demonstrează din nou gradul avansat de loializare a minorităților etnice față de propriul stat. Aceștia, pur și simplu nu simt, deseori, apartenență la Republica Moldova. În rândul bărbaților, disponibilitatea de a se înrola în armată în cazul unei agresiuni este de 41%, adică mult mai mult decât suficient pentru chiar și cele mai dramatice scenarii de mobilizare în cazul unui război de apărare.

În rândul cetățenilor cu pregătire militară (30,2%, pag. 72), procentul celor care se anunță dispuși să participe în apărarea pe cale militară a țării este de 48,5% (Tabelul de mai jos). Adică putem spune despre circa 15% din populația matură a țării care are pregătire militară și este gata să o apere în caz de război. Mai mult decât suficient pentru capabilitățile de mobilizare chiar și în scenarii pesimiste.

In cazul unui razboi de aparare a Patriei sunteti gata sa luptati (respondenți cu pregătire militară)?	Cu siguranta, da	29.7%
	Mai degraba, da	18.8%
	Mai degraba, nu	11.9%
	Cu siguranta, nu	34.5%
	NS/NR	NS/NR

Iar aici chiar putem vorbi despre determinare de acțiune și nu despre percepții. Ceea ce denotă caracterul relativ limitat al dezinformării și propagandei asupra capacității de apărare. Simplu spus – în cazul unei agresiuni, moldovenii nu vor fugi cu toții din țară, dar se vor apăra. Este un aspect extrem de important care trebuie să fie conștientizat și de către clasa politică pentru a oferi autorităților militare spațiu de planificare adecvat. Această determinare a cetățenilor moldoveni trebuie comunicată și societății, pentru a preveni eventuale noi campanii de dezinformare privind pericolele mobilizării forțate. Simplu spus – sunt și vor fi suficienți voluntari care pot fi mobilizați la necesitate, iar cei care nu au pregătire și dorință, nu vor fi mobilizați.

Cunoștințe și percepții în domeniul securității

În linii mari, sondajul confirmă teza conform căreia cultura de securitate este foarte slab dezvoltată în Republica Moldova. Cetățenii moldoveni nu prea înțeleg cum funcționează relațiile între state, ce se întâmplă în cazul unui război, care sunt regulile care guvernează acțiunile statelor și organizațiilor internaționale. Multe răspunsuri denotă influența extrem de mare a narațiunilor propagandei ruse (inclusiv printre respondenții care condamnă Rusia și nu au deloc atitudine pozitivă față de aceasta). Clișeele conștiințive semănate de propaganda rusă în ani de zile, influențează felul în care se gândește despre securitatea regională. Bunăoară, la întrebarea despre care ar fi statele ce ar putea ajuta RM în cazul în care s-ar supune unei agresiuni (pag. 30), apar în prim plan România și țările NATO, dar și UE. Această simplă întrebare arată că mulți cetățeni nu înțeleg esența UE, că aceasta nu oferă suport militar propriu zis. Ucraina apare foarte jos în top, ceea ce ne arată cât de puțin este înțeles contextul regional dictat de război. Or, anume Ucraina ar fi cea mai interesată și va oferi suport imediat în cazul agresiunii ruse asupra Moldovei (începând de la apărare antiaeriană și terminând, posibil, chiar și

cu introducerea armatei pe teritoriul RM în cazul solicitării din partea Chișinăului). În schimb, în listă apare Rusia, cu tocmai 21,5%. În rândul minorităților etnice, Rusia este văzută drept potențial salvator de tocmai 40-50%. Un indicator care ilustrează bine cât de mult poate altera evaluarea adecvată a lucrurilor propaganda și lipsa de înțelegere a realităților internaționale. Presa independentă din Republica Moldova încă nu reușește să substituie sau, măcar, să facă o concurență considerabilă propagandei ruse, atunci când vine vorba despre politica internațională și securitate. Pentru redresarea situației este necesară o schimbare puternică a priorităților redacționale în presa din Republica Moldova. Subiectele de securitate și relații internaționale trebuie să fie arătate, explicate, comentate onest de către presa națională. Altfel, chiar și în lipsa posturilor TV ruse retransmise, propaganda Kremlinului va continua să influențeze foarte mult opiniile cetățenilor moldoveni. Totuși, este important să remarcăm că, aici, analizăm anume percepții, nu și comportamente potențiale. Faptul că respondentul crede în anumite interpretări false, nu înseamnă neapărat că acesta va acționa (de exemplu prin vot, sau prin susținerea unor anumite politici, sau participare în protest etc.) în aceeași logică.

Când vine vorba despre acțiune, situația este mult mai bună. Foarte ilustrative sunt preferințele în materie de orientare externă a Republicii Moldova (adică acțiuni pe care este gata să le întreprindă cetățeanul și crede că trebuie să le facă statul). Cetățenii moldoveni preferă (pag. 36), în proporție covârșitoare, aderarea la Uniunea Europeană (53%) față de Uniunea Euroasiatică, condusă de Rusia (sub 23%). Însă există totuși anumite subiecte asupra cărora dezinformarea și manipularea opiniei publice au avut un impact atât de mare, încât au provocat comportamente contrare intereselor naționale. Adică, marea majoritate a cetățenilor sunt gata să susțină decizii care sunt contrare intereselor de securitate ale Republicii Moldova. Aici ne referim la atitudinea față de aderarea la NATO (singura soluție capabilă să ofere RM o veritabilă umbrelă de securitate). Sau aspectele legate de neutralitate, percepută în mod cu totul eronat drept soluție capabilă să ne ofere protecție în fața unei potențiale agresiuni. Aceste rezultate (pag. 31 și 33) sunt cauzate de lipsa de înțelegere a unor astfel de concepte, precum neutralitatea, NATO sau a caracterului amenințărilor care vizează RM.

În același timp, 46% procente din respondenți identifică absolut corect Rusia drept potențială sursă a amenințărilor la adresa securității țării noastre (pag. 27). Însă această cifră reprezintă doar jumătate din cei care au avut o opinie la această întrebare. Restul răspunsurilor au identificat potențiale amenințări bazându-se pe sperietorile și manipulările propagandei ruse. Cu totul dramatică este situația atunci când ne referim la minoritățile etnice, numai în jur de 11% din rândul acestora au numit Rusia drept potențial agresor. Pe acest subiect este necesară o muncă intensă de explicare, inclusiv din partea autorităților. Dorința de a nu irita suplimentar Rusia prin declarații care pot fi interpretate drept ostile, a facilitat impactul manipulator al propagandei Kremlinului.

În general, răspunsurile contradictorii denotă confuzia puternică din percepțiile cetățenilor moldoveni, cauzată de nivelul scăzut al culturii de securitate și impactul propagandei toxice a Kremlinului și a agenților săi de influență din Republica Moldova.

ELEMENTE-CHEIE PRIVIND PERCEPȚIA CETĂȚENILOR CU REFERIRE LA SECURITATEA NAȚIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA

Vasile CANTARJI

Profilarea percepțiilor cetățenilor în ceea ce privește securitatea R. Moldova are câteva elemente-cheie:

- Prezența/absența perspectivei reale ca să ajungă și în Moldova acțiunile militare a războiului ruso-ucrainean;
- Opțiunea pentru statutul de neutralitate al țării;
- Preferințele pentru orientarea geopolitică a țării (vest-est) și atitudinea față de Federația Rusă;
- Sentimente de fatalitate în sensul în care potențialul militar al țării este unul foarte mic.

Temeri

În toată perioada măsurărilor sociologice la tema dată, riscul unui război în zonă nu s-a regăsit printre principalele îngrijorări ale populației, în pofida prezenței unei regiuni separatiste și a unităților militare străine pe teritoriul constituțional al RM. În perioada 2004-2013, „războiul în zonă” a oscilat în limitele a 5%-10% în topul îngrijorărilor cetățenilor, cu 7%, în 2013, plasându-se pe locul 9 în top (BOP, noiembrie 2013).

Ulterior, odată cu anexarea Crimeii de către Federația Rusă și izbucnirea conflictului armat din estul Ucrainei, indicatorul a cunoscut o perioadă de explozie, spre maxima de 31% în noiembrie 2014 (locul 6 în top), apoi temperându-se lent. O

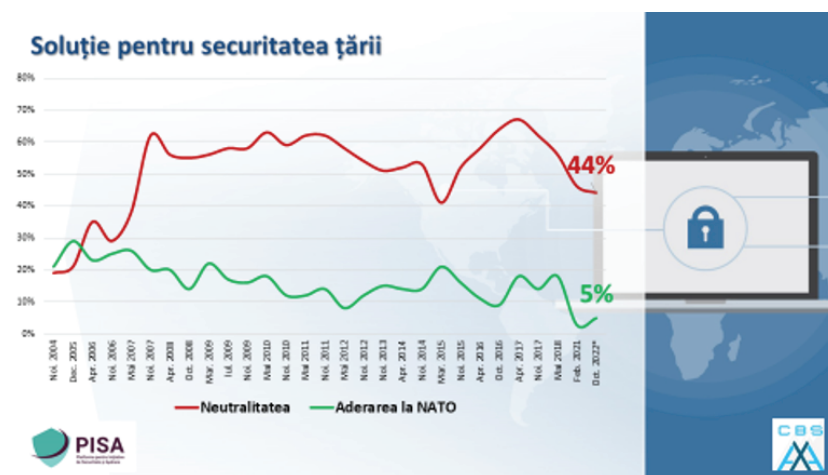
nouă explozie a indicatorului a revenit imediat după 24 februarie 2022, cu o maximă de 60% și primul loc în top în martie 2022, pentru ca deja în septembrie, să fie înregistrat la nivelul de 30%. Fluctuația indicatorului pare a fi determinată nu de simpla prezență a unui conflict armat în proximitatea hotarelor țării, ci de percepția riscului de apropiere a acțiunilor militare de aceste hotare. Odată ce apar evidențele de localizare a războiului și diminuarea riscului că RM va fi antrenată în acest război, vizorul publicului se îndreaptă spre agenda internă.

De remarcat că în pofida profilării foarte dure a cetățenilor în ceea ce privește orientarea geopolitică, atitudinea față de Federația Rusă, aprecierile războiului din Ucraina, frica de război este într-o măsură mai mult sau mai puțin similară caracteristică tuturor categoriilor socio-demografice. Chiar și în rândul populației care

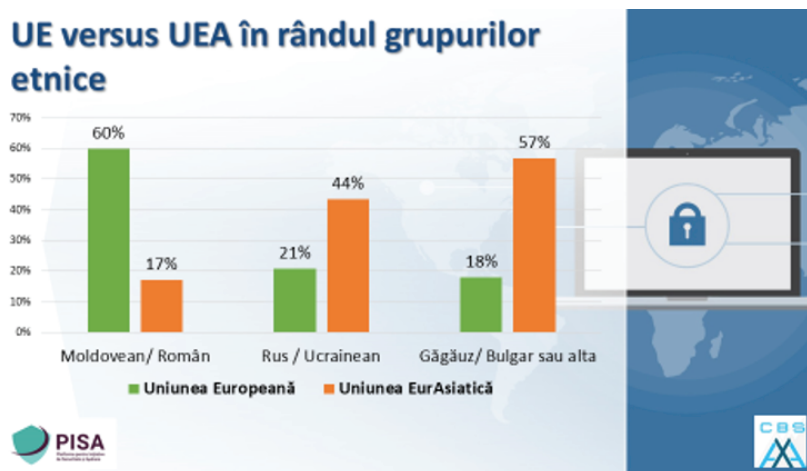

ii dau dreptate Rusiei în conflictul cu Ucraina, un grup semnificativ (26%) apreciază acest război ca o amenințare la adresa R. Moldova.

Un alt aspect foarte specific publicului nostru în ceea ce privește viziunile despre asigurarea securității țării, este optarea pentru statutul de neutralitate, în opoziție cu asigurarea securității prin integrarea în careva alianțe de securitate. În studiul „Percepții publice asupra sistemului de securitate și apărare a RM” văd neutralitatea drept cea mai bună opțiune în acest sens 44% respondenți, pe când mult mai puțini se pronunță pentru alianțe militare cu Rusia (11%) sau aderarea la NATO (5%). De remarcat că opțiunile proneutralitate și antiNATO nu se pliază foarte mult cu profilul de orientare geopolitică, la care ne vom referi mai jos.

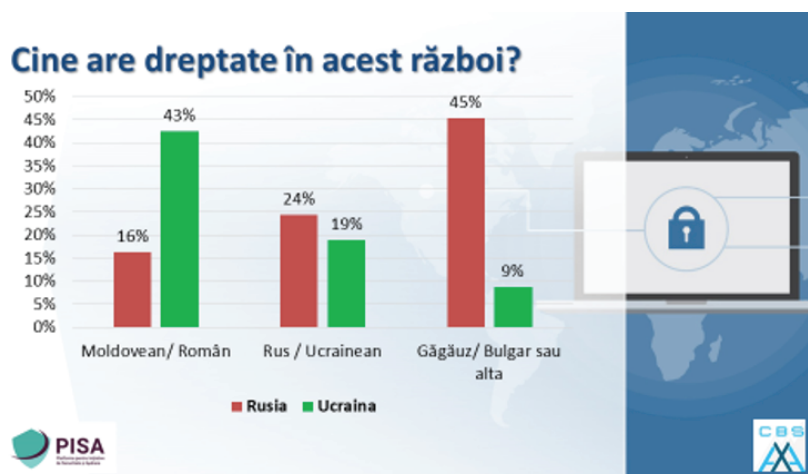

O altă observație este că această distribuție nu a fost o realitate din toate timpurile, or la începutul măsurărilor sociologice în țara noastră lucrurile arătau poate nu proporțional, dar totuși invers. Or, perioada 2004-2007, s-a caracterizat printr-o politică de apropiere de NATO și, totodată, a fost și mai puțin prezentă propaganda și *fake news* din Federația Rusă. Or, faptul că propaganda și-a avut impactul asupra percepțiilor publice din Moldova este foarte vizibil în cazul altei realități specifice, și anume segmentarea puternică a populației în funcție de conexiunea la producția mediatică rusească, făcută vizibilă prin corelațiile cu apartenența la grupurile lingvistice a opțiunilor geopolitice. Acestea din urmă sunt aproape diametral opuse în rândul grupului etnic majoritar (orientare preponderent proUE) și cele minoritare (preponderent proest)⁷.

⁷ Specificul din R. Moldova este că minoritățile etnice se încadrează în mod semnificativ într-un grup ruso-lingv, iar grupul etnic majoritar este grupul etnic româno-lingv, acesta din urmă având un nivel mai sporit de posesie și a limbii ruse mult mai înalt decât nivelul de posesie a limbii române în rândul minorităților.

Totuși, aceasta nu înseamnă că impactul mediatic din partea FR este valabil doar pentru grupurile lingvistice ruse. Și o parte din apartenenții la grupul lingvistic majoritar sunt afectați de propagandă, deoarece la fel consumă producție mediatică în limba rusă, deci și cea produsă în FR. Rata de susținere a orientării spre Rusia în rândul grupului etnic majoritar, cât și cele de susținere a integrării europene în rândul minorităților, deși nu sunt numeric majoritare, sunt totuși semnificative.

Și un ultim aspect care se cere subliniat în cazul dat, este aparenta disonanță cognitivă între, pe de o parte, așteptări sporite că Federația Rusă ar putea ataca Republica Moldova (47%) și, totodată optarea în continuare pentru neutralitate drept cea mai bună formă de asigurare a securității (44%) și convingerea că în caz de atac din partea FR, RM trebuie să opteze pentru dialog (67%). Pe lângă impactul segmentării descrise mai sus, trebuie să admitem și factorul pe care îl putem caracteriza prin noțiunea de fatalitate, în sensul în care studiul dat constată un nivel scăzut de siguranță că țara este pregătită militar (66% susțin că armata nu este funcțională și nu corespunde necesităților de apărare a țării). Or, aici avem și o corelație semnificativă cu indicatorii precum optarea pentru neutralitate (variația de la 31% optare pentru neutralitate în rândul celor care consideră că armata este funcțională, până la 48% pentru neutralitate în grupul celor convinși că armata nu ar face față necesităților de apărare).

PERCEPȚIA CETĂȚENILOR PRIVIND ROLUL INSTITUȚIILOR CU COMPETENȚE ÎN SECTORUL DE SECURITATE ȘI APĂRARE

Elena MĂRZAC

Raționamentul general care stă la baza studierii percepțiilor cetățenilor cu privire la provocările de securitate cu care se confruntă Republica Moldova și poporul său, este de a explora originile reale ale insecurității, de a înțelege sursele reale și iluzorii de amenințare și de a prezenta instituțiilor din sectorul de securitate unele dintre informațiile necesare pentru formularea mai multor politici axate pe cetățean în sectorul de securitate mai transparent, mai receptiv și mai eficient

Răspunsurile cetățenilor în cadrul sondajului privind percepțiile în domeniul securității și apărării se bazează pe cunoașterea anumitor aspecte prin conștientizarea generală a subiectelor de securitate și apărare; atitudinilor față de anumite instituții abilitate; necesității și importanței sectorului de securitate în dezvoltarea democratică a statului, dar și pe experiențe personale, cum ar fi familia, comunitatea și locul de trai.

Concluziile studiului sunt deosebit de importante în contextul actual al mediului de securitate în care se află Republica Moldova. Sondajul evidențiază că nivelul de informare al populației este foarte scăzut, în special, în rândul populației rurale din cauza accesului limitat la informație obiectivă, care duce la incertitudine și posibilitatea de manipulare a acesteia.

Un alt aspect important al percepției publice este că în majoritatea întrebărilor există un procent al respondenților care fie nu cunosc, fie nu sunt interesați de subiectul întrebare. În acest sens, este necesară o comunicare strategică eficientă pentru ca să asigure sprijinul populației pentru sectorul de securitate și apărare, întărindu-i convingerea că procesul de reformare este în favoarea modernizării și democratizării țării, care va ridica standardele de viață în toate domeniile.

Strategia de comunicare în sectorul de securitate trebuie să preia opiniile societății și să fie implementată printr-o abordare participativă. Procesul de reformare a sectorului de securitate și apărare necesită participarea activă și sprijinul tuturor segmentelor societății, cu precădere al societății civile, alături de instituții publice și organizații guvernamentale. Menținerea canalelor de dialog și comunicare deschise cu toată societatea, constituie încă o dimensiune esențială a acestui proces.

Cât privește rolul instituțiilor cu competențe în sectorul de securitate și apărare, rezultatele sondajului evidențiază următoarele idei de bază:

1. Poliția și Armata Națională sunt considerate principalele instituții ce asigură securitatea națională.

La întrebarea „Ce instituții, în opinia Dvs., asigură securitatea națională în Republica Moldova?” respondenții consideră că cele mai importante instituții sunt Poliția și Armata Națională, care sunt plasate în capul listei.

Faptul că Poliția se află în topul sondajului cu 26,5%, se datorează vizibilității sporite, generată de misiunea poliției de a "...apăra drepturile și libertățile fundamentale ale persoanei prin activități de menținere, asigurare și restabilire a ordinii și securității publice, de prevenire, investigare și de descoperire a infracțiunilor și contravențiilor". Astfel, Poliția este prezentă la proteste, patrulează pe străzi, apare în reportajele TV, descoperind sau deținând crime, reține infractori, fiind pe departe cea mai mediatizată structură de forță din țară. Totodată, Armata Națională este clasată pe locul doi cu 18,5% și, la fel, este percepută ca o piesă de bază pentru asigurarea securității statului.

Observăm de asemenea că Poliția și Armata sunt urmate de Ministerul Afacerilor Interne (MAI) cu 14,0% și Ministerul Apărării (MA) cu 11,5%. Cel mai probabil, aceasta se datorează faptului că MAI și Poliția sunt privite ca fiind aceeași entitate. Același lucru este valabil pentru MA și Armata Națională. Astfel, chiar dacă cea mai mare parte a cetățenilor nu cunosc că ministerele se ocupă de elaborarea politicilor și nu au forțe și mijloace de a implementa politici (de a reține infractori, de a lupta, etc), totuși MAI și poliția sunt privite ca un tot întreg, la fel, fiind și percepția despre MA și Armata Națională.

Este important să menționăm locul SIS-ului în sondaj (11%), care denotă o vizibilitate mai mică a instituției, deși la etapa actuală SIS-ul ar trebui să se bucure de o popularitate sporită din cauza rolului pe care îl are în identificarea amenințărilor, care pot preceda sau duce la un conflict armat.

O altă observație este că doar 14% din cei intervievați consideră că toate categoriile menționate în această întrebare asigură securitatea națională în Republica Moldova. Această poziție este una corectă, securitatea statului necesită efortul integrat al întregii societăți. La fel, se cuvine să menționăm că 13,4% din respondenți nu cunosc sau nu vor să răspundă la întrebare, iar 13,5% consideră că nici o organizație nu asigură securitatea națională. Acest segment al populației manifestă o lipsă de încredere că statul Republica Moldova are capacitatea necesară să asigure securitatea cetățenilor.

Percepțiile expuse de respondenți la această întrebare evidențiază mai degrabă un nivel scăzut al culturii de securitate și faptul că cetățenii încă nu percep securitatea ca fiind un efort național, în care totalitatea instituțiilor, liderii naționali și toată populația de rând a țării sunt responsabili de securitate.

2. Instituțiile cu cea mai mare încredere sunt cele de forță, și anume poliția și armata.

La întrebarea câtă încredere aveți în instituțiile statului, precum Parlamentul, Președintele țării, Guvernul, Poliția de Frontieră, Poporul, Serviciul de Informații și Securitate, Ministerul Apărării, Ministerul Afacerilor Interne, Armata Națională, sistemul de Justiție, Centrul Național Anticorupție, se desprinde concluzia că populația mai degrabă are încredere joasă în instituțiile menționate. Totodată, se evidențiază că instituțiile în care moldovenii au mai multă încredere sunt cele de forță – Ministerul Afacerilor Interne și Ministerul Apărării. Președinția la fel este în topul încrederii cetățenilor cu 36 %, în special, datorită imaginii pozitive a Președintelui țării, care este și

Comandatul suprem al Forțelor Armate. Și aici există tendința că instituțiile mai vizibile și mai transparente inspiră mai multă încredere. Este important de menționat că cea mai puțină încredere în instituția Președinției o au minoritățile etnice găgăuzii și bulgarii.

Adițional, putem observa că domeniul justiției are cel mai scăzut nivel de încredere. Acesta, cel mai probabil, este cauzat de rezultatul avansării lente a reformei justiției, existenței schemelor de corupție, trafic de influență și compromiterea funcționarilor din sistemul public.

Un factor adițional care cauzează lipsa de încredere în instituțiile statului este impactul dezinformării, care are drept scop diminuarea respectării regulilor și legilor impuse de instituțiile guvernamentale, discreditarea funcționarilor și impunerea unei idei de stat falit.

3. Pompierii și SMURD se bucura de cel mai înalt grad de încredere

Putem observa că respondenții manifestă o încredere sporită în Pompieri și SMURD (82,4%), care fac parte din Ministerul de Interne. Acest lucru se datorează însăși faptului că subdiviziunile date sunt antrenate în salvarea vieților cetățenilor și salvarea proprietăților în timp de situații de force major (incendii, calamități naturale etc.), care le asigură o imagine pozitivă.

Armata Națională și Poliția rămân și ele în topul încrederii, cu 55,1% și, respectiv 50,3%, însă aici rolurile s-au inversat, Armata situându-se mai sus decât poliția. Similar cu întrebarea precedentă putem observa că instituțiile din domeniul justiției se evidențiază prin foarte puțină încredere.

De menționat că percepția respondenților la acest capitol a rămas neschimbată în comparație cu sondajele anterioare din 2022 și 2021.

4. Majoritatea respondenților văd rolul de bază al Armatei Naționale drept cel de apărare a hotarelor țării.

Sondajul arată că 74% din cei intervievați percep că rolul de bază al Armatei Naționale este apărarea hotarelor țării. Acest fapt coincide cu misiunea principală a Armatei Naționale stipulată în legislația națională cu privire la apărare și care constă în „...asigurarea apărării naționale prin prevenirea, contracararea și anihilarea amenințărilor și agresiunilor cu caracter militar îndreptate împotriva țării. Armata Națională se folosește în corespundere cu destinația ei constituțională în scopul garantării suveranității, independenței, unității și integrității teritoriale a țării și democrației constituționale”.

Celelalte sarcini pe care le are Armata Națională, inclusiv participarea la misiuni internaționale sunt percepute ca fiind auxiliare în pofida faptului că mediatizarea subiectelor despre participarea militarilor la misiuni internaționale, dar și despre acordarea ajutorului necesar populației civile în caz de calamități naturale este consistentă.

5. Respondenții au o părere foarte pozitivă despre impactul participării Armatei Naționale la misiuni de menținere a păcii.

Sondajul arată că, în total, 65,1% din respondenți au o părere foarte pozitivă sau oarecum pozitivă referitor la impactul participării Armatei Naționale la misiuni de menținere a păcii. Aceasta, cel mai probabil, se datorează mesajului constant promovat de Ministerul Apărării despre participarea militarilor moldoveni la misiuni peste hotarele Republicii Moldova pentru a contribui la stabilitatea regională. Totodată, un alt mesaj promovat consecvent în ultimele două decenii de către instituția de apărare a fost faptul că participarea Armatei la misiuni de menținere a păcii contribuie la interoperabilitatea Armatei Naționale cu armatele partenerilor de dezvoltare, iar ca rezultat sporește capacitatea de apărare a țării.

În acest sens, este important de menținut și îmbunătățit gradul de informare a populației despre participarea militarilor în misiuni comune și exerciții militare internaționale, care crește și atractivitatea profesiei de militar pentru societate.

6. Majoritatea respondenților consideră ca Republica Moldova trebuie să primească ajutor în reformarea sectorului de securitate.

În pofida perpetuării narativelor false că asistența externă acordată Republicii Moldova pentru reformarea sectorului de securitate constituie o imixtiune în treburile interne. Și contrar mesajului diferitor guverne de la Chișinău despre lipsa susținerii din partea cetățenilor pentru dezvoltarea parteneriatelor în domeniul apărării cu NATO, UE și partenerii strategici, majoritatea respondenților (66%) au răspuns, cu siguranță da și mai degrabă da în favoarea asistenței externe în reformarea sectorului. Cel mai probabil, părerea respondenților a fost formată de doi factori importanți. Primul factor este cunoașterea faptului că lipsește finanțarea adecvată a Armatei Naționale și capacitatea statului de a asigura Armata cu capabilități robuste pentru a putea face față unei eventuale agresiuni este limitată. Prin urmare ajutorul internațional este văzut de populație ca un colac de salvare.

Al doilea factor este asistența internațională acordată de către partenerii de dezvoltare Ucrainei, pentru reformarea forțelor armate. Acest factor a contribuit esențial la victoriile ucrainenilor pe câmpul de luptă, fapt care nu a trecut neobservat de cetățenii din Republica Moldova.

Se cuvine de menționat că doar 22,5% din respondenți s-au expus negativ vizavi de acceptarea de către Republica Moldova a ajutorului internațional pentru reformare. Aceasta este o consecință a războiului din Ucraina, care a schimbat percepția populației din Moldova despre ajutorul internațional în domeniul apărării.

7. Majoritatea respondenților (70 %) sunt în favoarea întăririi armatei naționale.

La întrebarea dacă Republica Moldova are nevoie să-și întărească armata, majoritatea respondenților (36,9%) au răspuns cu siguranță da, iar 33,7% din respondenți au răspuns că mai degrabă da. Numărul de respondenți, care se pronunță pentru întărirea armatei este o schimbare semnificativă a percepțiilor populației despre apărare și

despre securitate. Or după survolurile rachetelor rusești a teritoriului Republicii Moldova, în societatea moldovenească se vorbește mult despre necesitatea înarmării și echipării adecvate a Forțelor Armate. De menționat că 70% din persoanele care au votat în favoarea întăririi armatei sunt bărbați.

Totodată, radical împotriva întăririi armatei se pronunță doar 11,9% din respondenți. Dintre care aproape 50% sunt de etnie rusa, ucraineana, bulgara sau găgăuză.

La fel, putem menționa că explicarea și conștientizarea riscurilor directe pentru securitatea personală și pentru securitatea națională motivează populația să fie în favoarea dezvoltării Armatei Naționale.

8. Percepția respondenților despre starea curentă a armatei este negativă

Opinia respondenților despre funcționalitatea Armatei Naționale este mai mult negativă. Astfel, la întrebarea dacă Republica Moldova are armată funcțională, care corespunde necesităților de apărare a țării, 31,1% din respondenți au răspuns la această întrebare – cu siguranță nu, iar 34,9% - mai degrabă nu.

Cel mai probabil, poziția respondenților reflectă discuțiile despre alocarea mijloacelor insuficiente pe parcursul anilor pentru domeniul apărării. De asemenea, această poziție este rezultatul expunerii în public a ministrului Apărării despre starea proastă a lucrurilor în domeniul apărării, în special declarațiile referitor la armamentul și tehnica învechită și depășită, lipsa capacităților antiaeriene și altele. Același narativ a fost promovat și de către Președinta Republicii Moldova, Maia Sandu, care este și Comandantul Suprem al Forțelor Armate.

Declarațiile publice de acest gen au avut un efect negativ asupra populației, care a generat și alt efect colateral: conform sondajului doar 17% din populația Moldovei este gata să lupte pentru a-și apăra țara. Altfel spus, poziția respondenților este că, dacă avem o armată echipată și înzestrată corespunzător, care este capabilă să opună rezistență agresorului, cetățenii vor lupta. Atunci însă când, inclusiv liderii statului se expun negativ despre dotarea armatei, populația cu atât mai mult nu are de ce să manifeste dorința de a apăra țara. Astfel, putem constata că discursurile provenite de la decidenții politici au influențat negativ percepțiile cetățenilor cu privire la starea lucrurilor în armată. Totodată, trebuie menționat că funcționalitatea, necesitățile și capacitatea armatei de a apăra țara au fost discutate foarte rar în spațiul public până în iarna anului 2022.

În baza celor expuse putem concluziona că populația, în linii generale, înțelege rolul și atribuțiile specifice ale instituțiilor din domeniul securității și apărării. De asemenea, se poate afirma că respondenții conștientizează starea lucrurilor în domeniul apărării și că instituțiile de forță, în special Armata Națională, trebuie întărite. O evoluție pozitivă este faptul că majoritatea respondenților consideră că ajutorul extern pentru dezvoltarea sectorului de securitate este binevenit și că operațiunile internaționale de menținere a păcii au un impact pozitiv asupra populației. Pe de altă parte, sondajul evidențiază percepția că securitatea națională se rezumă doar la instituțiile statului și nu este un efort al întregii societăți.

PREOCUPĂRILE CETĂȚENILOR PRIVIND RISCURILE ȘI AMENINȚĂRILE LA ADRESA SECURITĂȚII NAȚIONALE

Elena MÂRZAC

Studierea percepțiilor cetățenilor asupra riscurilor și amenințărilor la adresa securității este un pas important în obținerea unei perspective reale privind tabloul comunității/societății și a nivelurilor de inconsecvență dintre amenințările reale și cele percepute de către ei. De asemenea, oferă o perspectivă asupra motivelor care stau la baza acestor percepții și, important, asupra măsurilor necesare pentru a dezamorsa anumite tensiuni care duc la acutizarea lipsei coeziunii sociale și pentru a oferi un răspuns la ce anume îi preocupă pe cetățeni. Totodată, înțelegerea percepției asupra amenințărilor de către public este esențială pentru reformarea sectorului de securitate, elaborarea politicilor ce ar răspunde necesităților și ar fi unul incluziv și transparent.

Astfel, greutatea problemelor socio-economice, pe care le-a provocat direct sau indirect războiul, se resimte și în percepțiile cetățenilor privind amenințări și riscuri în adresa securității naționale. Cu siguranță, cele mai mari probleme cu care Moldova se confruntă acum, sunt cele economice, fiind în directă vecinătate cu sudul Ucrainei, suferă grav din cauza blocadei Rusiei de pe coasta Mării Negre și a celui mai mare port al Ucrainei, Odessa. De notat că odată cu conștientizarea că șansele unei invazii a Republicii Moldova de către Federația Rusă s-au diminuat considerabil, atenția cetățenilor imediat s-a îndreptat spre întrebările ce țin de bunăstarea și calitatea vieții. Un semn de îngrijorare trebuie să trezească un dezinteres relativ față de războiul din Ucraina, care se explică, inclusiv prin oboseala publicului vizavi de acest conflict și concentrarea pe rutina zilnică.

În acest compartiment se desprind câteva elemente-cheie despre percepțiile respondenților, și anume:

- Majoritatea respondenților (90%) se identifică în calitate de locuitori de *jure* a Statului Republica Moldova.
- Problemele, riscurile și amenințările în percepția respondenților sunt de natură mai mult economică sau țin de bunăstarea familiei.
- Prețurile, asigurarea energetică, sărăcia, corupția sunt în topul îngrijorărilor cetățenilor.
- Țările din UE sunt percepute mai sigure, iar Federația Rusă - un loc mai puțin sigur de locuit.
- Corupția se află printre amenințările și riscurile aflate în topul clasamentului în pofida faptului că guvernarea promovează intens succesele luptei cu corupția la toate nivelurile.
- Un atac hibrid asupra ordinii în stat este un risc, pe care moldovenii practic îl desconsideră, fapt care scoate în evidență lipsa informării și un nivel al culturii de securitate scăzut. Adicional, ar putea însemna o creștere în popularitate a partidelor proruse pe fonul problemelor economice și scăderii în popularitate a guvernării.

Rusia este considerata de 45,5% din respondenți drept amenințare la adresa securității naționale.

Femeile și bărbații moldoveni se simt în siguranță pe strada unde locuiesc și în localitățile unde trăiesc.

La întrebarea "când Vă gândiți despre sine cine Vă considerați în primul rând?" majoritatea respondenților (69,9%) au răspuns că se consideră Cetățeni ai Republicii Moldova. În același timp, 18,1% din respondenți se identifică cu localitatea din care provin. Deci se poate afirma că *majoritatea respondenților (90%) se identifică în calitate de locuitori de jure a statului Republica Moldova și se asociază cu el*, făcând parte din societatea moldovenească cu toate problemele, neajunsurile, bucuriile și trăirile sale. Este important de menționat că minoritățile etnice (ruși/ucraineni 67,5%, găgăuzi/bulgari 54,3 %) la fel se identifică drept cetățeni ai Republicii Moldova, în comparație cu doar 1,9% și respectiv 2,1% care se consideră reprezentanți ai grupului etnic.

Aceasta dă dovadă de existența unei mase relativ omogene de oameni, care se asociază mai mult sau mai puțin cu acest spațiu geografic, împărtășind valori comune, care împreună formează definiția de stat național.

Importanța acestui fapt nu poate fi neglijată, mai ales în condițiile în care Rusia încearcă cu orice preț să demonstreze că fostele republici sovietice nu pot constitui state independente din varii motive: economie, corupție, conflicte inter-etnice, securitate etc. Iar aceasta stă la baza delegitimării fostelor republici și un pretext pentru a încerca reanexarea lor. Cel mai elocvent exemplu este agresiunea Rusiei pe care a declanșat-o asupra Ucrainei și pe care încearcă să o anexeze cu orice preț, folosind ca pretext demilitarizarea și denazificarea acesteia.

În topul preocupărilor sunt prețurile, asigurarea energetică, sărăcia, corupția. În pofida faptului că războiul din Ucraina este atât de aproape de hotarele Republicii Moldova, respondenții consideră că problemele principale la zi sunt prețurile (63,1), sărăcia (44,8%) și corupția (29,8%). Abia apoi, îngrijorarea o constituie războiul din statul vecin (29,5%). De asemenea, la capitolul probleme se regăsesc și lipsa de încălzire în perioada rece a anului (28,8%), dar și grija despre viitorul copiilor (24,4%). Este util de menționat ca femeile sunt, la fel, preocupate de preturi și nivelul sărăciei, dar în comparație cu bărbații, par a fi mai mult îngrijorate de problema foamei (10%), viitorul copiilor (28%) și boala (8,9%).

Totodată 7.1% din respondenți au temerea că se va instaura dictatura în stat. Cel mai probabil acesta este rezultatul narativelor tot mai persistente invocate atât de partidele de opoziție proruse, cât și de unele formațiuni politice proeuropene.

Creșterea prețurilor, corupția și criza energetică - cele mai grave riscuri/amenințări la adresa securității statului Republica Moldova. Cât privește percepția riscurilor și amenințărilor, respondenții identifică faptul că cele mai mari riscuri și amenințări sunt creșterea prețurilor (44,5%), corupția (43,6%) și criza energetică (40,5%). Războiul din Ucraina se regăsește abia pe locul 4 cu 37%, care încheie lista amenințărilor principale.

Totodată, respondenții mai indică în calitate de amenințări și riscuri, lipsa forței de muncă, conflictul din Transnistria, criminalitatea, și posibila extindere a NATO.

Dacă analizăm rezultatele prin prisma dimensiunii de gen, atunci constatăm că 48% de femei consideră creșterea prețurilor un risc la adresa securității naționale în comparație cu 40% de bărbați. În același timp, 39% din femei consideră corupția fiind o amenințare, în comparație cu 48,2% de bărbați.

Doar 8,7% din respondenți percep atacul hibrid asupra ordinii în stat ca pe o amenințare. Este un număr extrem de mic, iar aceasta dă dovadă că guvernarea de la Chișinău nu reușește să combată acest narativ și să sensibilizeze populația vizavi de atacurile hibride venite de la Moscova. Respondenții nu percep ca amenințare sau risc, schimbarea puterii politice în urma protestelor proruse sub acoperirea sloganurilor împotriva creșterii prețurilor și împotriva sărăcirii populației. Aceasta denotă că protestele organizate de partidele pro-ruse de opoziție sunt îndreptățite de populație, care le justifică anticipând facturile mari pentru energie și scumpirile în lanț.

În același timp, faptul că războiul din Ucraina, provocat de Rusia în calitate de stat agresor, nu este privit ca amenințare principală se produce din cauza că populația Republicii Moldova suferă cronic de un „viciu” care este întâlnit în literatura de specialitate cu denumirea “Boala păcii”. Acest viciu poate fi întâlnit la mai multe popoare în spațiul european, datorită faptului că de la al Doilea Război Mondial nu au mai fost războaie de anvergură în spațiul european. Or, Europa, pe parcursul său istoric, permanent a fost locul pentru numeroase războaie. Astfel, ceea ce a fost odată normalitate a devenit anomalie, fiindcă din anul 1945 până în anul 2022 nu au avut loc războaie, care să amenințe întregul continent.

În consecință, în Republica Moldova înțelegerea colectivă de amenințare cu caracter militar, opunere de rezistență armată pentru apărarea patriei, este oarecum amortită. Prin urmare, pentru populația de rând cea mai ușoară soluție este negarea și ignorarea faptului că trebuie să ne pregătim de război. În aceste condiții, cea mai comodă formulă a devenit invocarea statutului de neutralitate, care se presupune că va proteja țara de la sine. Această percepție este amplificată și de narativele care vin de la Kremlin și care sunt intens promovate de televiziunile proruse de la Chișinău cu privire la importanța menținerii statutului de neutralitate a Republicii Moldova.

Dezinformarea, știrile false și propaganda constituie una din preocupările respondenților (27,8%) în comparație cu anul 2021 când constituia mai mult de 50%. Ceea ce ne demonstrează că fie se observa acțiunile statului de a lupta cu acest fenomen, fie preocupările se orientează mai mult spre problemele cotidiene, care afectează direct familia și nivelul de trai al cetățenilor. În același timp cifra de 27,8% denotă că un segment decent al populației cunoaște existența problemei și înțelege efectele negative ale propagandei și dezinformării. Totuși, acest număr trebuie să fie mult mai mare, dat fiind faptul că ne ciocnim acut cu această problemă pe tot parcursul independenței Republicii Moldova.

Un efect grăitor al știrilor false este că 15,5% din respondenți consideră că extinderea NATO constituie o amenințare la adresa securității Republicii Moldova – narativ promovat activ de propaganda Rusească.

Drept rezultat al lipsei unei comunicări strategice, explicării intereselor naționale în domeniul securității și apărării, beneficiilor de cooperare cu diferiți parteneri, dar și lucrul propagandei proruse, 17,5% din respondenți consideră NATO drept amenințare. În același timp, peste 36% au o părere pozitivă despre parteneriatul cu Alianța Nord-Atlantică datorită faptului că parteneriatul Republicii Moldova cu NATO pe parcursul ultimilor 30 de ani, a fost unul constructiv și benefic.

Totodată, Rusia este considerată drept amenințare de către 45,1% din respondenți, iar 21,5% consideră că dacă Moldova va fi amenințată, ajutorul va veni din partea Federației Ruse.

Percepțiile respondenților despre Rusia și NATO demonstrează, încă o dată, divizarea viziunilor geopolitice ale populației, împărțind societatea în două tabere, proruși și proeuropeni.

Femeile și bărbații din Moldova se simt în siguranță pe strada unde locuiesc și în localitatea unde trăiesc. În ceea ce privește perceperea celor mai sigure locuri, strada și localitatea sunt printre cele de top, ceea ce denotă că criminalitatea nu este văzută ca o problemă majoră. Totodată, se poate face o legătură cauzală cu prezența poliției pe străzi și locul de frunte al acesteia ocupat în viziunea respondenților în ierarhia structurilor de forță, care asigură securitatea cetățenilor. De asemenea, acesta este un indiciu că autoritățile locale reușesc să creeze condițiile necesare, pentru a asigura confortul locuitorilor. Totodată, este un indicator că moldovenii, atât femeile, cât și bărbații, se identifică mai mult cu cercul familial și au mai mult o apartenență la comunitate, decât la țară.

Adițional, respondenții consideră că e mai sigur de locuit în Uniunea Europeană, Moldova, România și SUA decât în Federația Rusă. Acțiunile agresive ale Rusiei și-au lăsat amprenta și aici. Or, majoritatea respondenților au arătat clar că statele europene devansează Rusia la acest capitol. Conform respondenților, Federația Rusă nu inspiră prea multă încredere. Declanșarea mobilizării, prestația precară a Forțelor armate Ruse în Ucraina, corupția, implozia economiei, sunt factorii, care pun în gardă cetățenii Republicii Moldova. Aici se poate face și o legătură cauzală cu televiziunile privite de respondenți. Din datele sondajului se vede că televiziunile proruse pierd teren, iar un segment de aproape 30% din populație se informează de pe rețelele de socializare. Cele mai importante sunt Facebook (55,4%), Viber (26,7%), Youtube (23,9%), Instagram (19,4%), care sunt de proveniență occidentală. Pe când rețelele rusești Vkontakte și Odnoklassniki sunt folosite doar de 2,3% și 9,7% din respondenți.

În urma analizei percepțiilor despre amenințări și riscuri am putea concluziona că ar exista masa critică a populației, inclusiv și a minorităților etnice, pentru promovarea și consolidarea identității naționale și cea teritorială. Adițional, este necesară identificarea unei narative naționale, care ar uni societatea și ar influența susținerea anumitor politici de securitate și de apărare.

Dat fiind faptul că printre preocupările de bază ale cetățenilor sunt prețurile, problema energetică și corupția, discursul decidenților politici trebuie să fie orientat spre explicarea acțiunilor, care sunt întreprinse de către stat în soluționarea acestor probleme, beneficiile atragerii fondurilor și împrumuturilor de la instituțiile financiare pentru a face față provocărilor. De asemenea, la baza politicilor publice actuale trebuie să stea soluționarea problemelor pe termen scurt și mediu, luând în calcul percepția diferită a problemelor și riscurilor în funcție de gen, vârstă, limba vorbită și regiune. Astfel, sectorul de securitate trebuie să fie unul incluziv, iar politicile de securitate și apărare să abordeze neapărat și perspectiva de gen.

PERCEPȚIA DE CĂTRE RESPONDENȚI A RĂZBOIULUI DIN UCRAINA

Victor JUC

Actul de agresiune, declanșat de către Federația Rusă împotriva suveranității, integrității teritoriale și a independenței politice ale Ucrainei, reprezintă prin caracterul său un război neprovocat și nejustificat. Astfel, 28,3% din participanții la sondajul „Percepții publice asupra sistemului de securitate și apărare al Republicii Moldova”, în perioada de culegere a datelor 14 – 28 octombrie 2022, consideră „invazia nejustificată”. Ucraina solicita integrarea euroatlantică pentru asigurarea securității sale naționale, însă Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) nu era nici predispusă și nici pregătită geopolitic să demareze procesul de integrare a Ucrainei.

Argumentele justificative prezentate de către Federația Rusă sunt nefondate, după cum urmează:

1. apelarea la art. 51 din Carta Națiunilor Unite, care prevede apărarea individuală sau colectivă în caz de act de agresiune nu cade sub incidența acestui drept legitim pe motivul că cele două teritorii secesioniste, recunoscute doar de Federația Rusă, nu fac parte din sistemul Organizației Națiunilor Unite;
2. „denazificarea” nu este plauzibilă, fiindcă în anul 2019 în Ucraina au avut loc alegeri prezidențiale și alegeri parlamentare recunoscute la nivel internațional, prin intermediul cărora poporul ucrainean a făcut uz de drepturile sale suverane;
3. „demilitarizarea” forțată, din exterior, este expres lipsită de suport juridic, dat fiind că încalcă dreptul legitim la apărare al statului suveran și independent. Într-adevăr, după catastrofa din 2014, Ucraina a demarat modernizarea capacităților și capacităților militare, dar exclusiv cu armament neletal, de apărare a teritoriului său suveran.

Prin urmare, obiectivele nedeclarate ale Federației Ruse au fost și rămân altele:

1. Privarea de identitate a poporului ucrainean;
2. Distrugerea capacităților de modernizare ale Ucrainei;
3. Împiedicarea integrării europene și menținerea Ucrainei în sfera sa de interes geopolitic;

4. Reconfigurarea modelului de ordine mondială postrăzboi rece și redimensionarea arhitecturii de securitate internațională, cu precădere în arealul european. Rusia urmărește să redevină un imperiu;
5. Ținerea în regim de risc și amenințare a statelor postsovietice, inclusiv Republica Moldova, vulnerabilă la capitolul „asigurare a securității naționale” și cu autorități secesioniste pe teritoriul său suveran;
6. Federația Rusă și-a propus să-și formeze o centură de siguranță, care s-o despartă de NATO.

Însă calculele conducerii Federației Ruse s-au dovedit a fi incorecte pe mai multe paliere, războiul gândit a fi de tip „fulger”, devenind unul de uzură, cu secătuirea forțelor și distrugerea infrastructurii civile a Ucrainei.

În ordinea reliefată de idei, conflictul armat din Ucraina nu putea să nu aibă repercusiuni asupra Republicii Moldova, inclusiv a opțiunilor la nivel cotidian. Faza activă a conflictului a influențat negativ asupra lanțurilor de aprovizionări și a infrastructurii energetice. În același timp, sub aspecte politico-militar și geopolitic, Republica Moldova este protejată de Ucraina și îi răspunde cu găzduirea generoasă a refugiaților.

Totuși, potrivit rezultatelor sondajului, războiul din Ucraina se află doar pe locul patru în lista problemelor cu care se confruntă Republica Moldova: 29,5% din respondenți au indicat „un război din zonă”, înțaietatea revenind „prețurilor” cu 63,1%, urmată de „sărăcie”- 44,8%. În acest sens de idei, nu este întâmplător că „războiul din Ucraina” se află pe același loc patru în opțiunile celor chestionați cu privire la „cele mai grave riscuri/amenințări la adresa securității statului Republica Moldova”, întrunind 37,6%, dar cedând în fața „creșterii prețurilor”- 44,5%, „corupției” - 43,6% și „crizei energetice”- 40,4%, ultima fiind în perioada culegerii datelor mai puțin sesizabilă. Vom sublinia că „posibila extindere a NATO” este considerată ca fiind „grave riscuri/amenințări” de 15,5% din respondenți.

În același timp, „cele mai mari preocupări sau amenințări externe la adresa Republicii Moldova sau a cetățenilor țării noastre” provin de la „războiul din Ucraina”, aceasta fiind opțiunea a 42,9% din numărul participanților la sondaj, plasându-se pe locul întâi, 29,4% indică asupra unui „atac militar din partea Federației Ruse”, iar altele 12,2% susțin că o amenințare din exterior ar fi un „atac militar din partea României/NATO”. Nu este întâmplător că 44,1% consideră „neutralitatea” drept cea mai bună „soluție pentru securitatea țării”, pe următoarele trei locuri plasându-se „aderarea la Uniunea Europeană”- 12,2%, „unirea cu România”- 11,6% și „alianța militară cu Federația Rusă”-11,0 %.

„Cea mai mare vină pentru declanșarea războiului din Ucraina” o poartă Vladimir Putin (36,8%) și „Federația Rusă” (7,2%), în total fiind 44,0%. Participanții la sondaj fac deosebire între „Vladimir Putin” și „Federația Rusă”, fără a ține cont de faptul că, potrivit sondajelor din Federația Rusă, 70-80 la sută din cetățenii Federației Ruse au susținut/susțin actul de agresiune exercitat în Ucraina.

Aceeași situație se atestă și în raport cu Ucraina - „cea mai mare vină o poartă” „Vladimir Zelenski” (12,6%) și „Ucraina” (2,7%), în sumă fiind 15,3%. Vom nota că și aportul Statelor Unite ale Americii este creditat cu 17,5%, al NATO cu 7,0%. La întrebarea „cine are dreptate în război”, 37,7% consideră că „Ucraina”, 19,3% - „Federația Rusă” și 24,0% „nimeni” sau 18,2% „nu știu/nu răspund”.

O situație similară se atestă în cazul „învingătorului în războiul din Ucraina” – 38,4% indică asupra Ucrainei, 17,7% consideră că Federația Rusă, 22,7% - „nimeni” și 21,0% „nu știu/nu răspund”.

Așadar, participanții la sondaj au exprimat un spectru extins de opțiuni, fapt care trebuie interpretat nu ca pluralism de opinii, ci ca o fragmentare pe criteriu geopolitic, fortificată prin știri false. Mulți oameni practic n-au înțeles aportul Ucrainei în menținerea securității și apărării Republicii Moldova. 47,3% din respondenți consideră că „Federația Rusă ar putea să atace Republica Moldova”, iar 44,6% au dat un răspuns negativ (mai degrabă, nu și cu siguranță, nu). În Republica Moldova se mizează pe dialog: 67,3% susțin că trebuie să dialogăm „în caz dacă Rusia ar ataca Republica Moldova” și doar 17,9% afirmă că „trebuie să apărăm țara cu arma în mână”. Circa 30 la 100 sunt gata să lupte, iar 62,4% nu sunt gata, mai ales că 65,9% nu au pregătire militară.

Așadar, Republica Moldova se dovedește a fi slab pregătită la capitolul „securitate și apărare națională”, trebuie să întreprindă acțiunile necesare pentru fortificarea potențialului său prin modernizare și asistență din partea partenerilor de dezvoltare, fără a atinge neutralitatea, care te apără atât timp cât nu ești atacat.

Republica Moldova prin statutul său de neutralitate trebuie să vadă lucrurile pozitiv, dar și negativ. Lucrul negativ este că Republica Moldova practic rămâne în imposibilitate de a manevra diplomatic. Lucrurile pozitive sunt că staționarea ilegală a forțelor din grupul operativ și a forțelor de pacificare nu s-a transformat într-o bază militară, cum a fost în cazul Ucrainei - baza militară de la Sevastopol. În acest context, este bine ca să se discute în continuare despre neutralitate, mai ales dat fiind că nu există un regim de neutralitate care să fie general acceptat.

CUM APRECIAZĂ CETĂȚENII MOLDOVENI COOPERAREA CU ESTUL ÎN CONDIȚIILE RĂZBOIULUI?

Angela GRĂMADĂ

După declanșarea războiului extins asupra Ucrainei de către Rusia, Republica Moldova a fost printre primele state care a acordat asistență umanitară vecinilor ucraineni, primind pe teritoriul său un număr foarte mare de refugiați. Acest lucru nu se datorează doar vecinătății cu Ucraina, dar și faptului că pe teritoriul țării există un număr foarte mare de locuitori cu origine etnică ucraineană. Noul context de securitate a modificat percepțiile cetățenilor moldoveni despre conținutul raporturilor bilaterale sau multilaterale cu state din vecinătatea estică sau cu inițiative de integrare regională

promovate de Moscova. Totuși, există și câteva detalii care demonstrează cu prisosință că aceste viziuni sunt condiționate și de alți factori, nu doar de interesele naționale de securitate, creșterea prețurilor, corupția și criza energetică, ce sunt în continuare considerate riscuri mai mari la adresa securității, decât războiul din Ucraina⁸.

Politica externă

La întrebarea *”În opinia Dvs. RM își orientează politica externă într-o măsură mai mare spre...?”* respondenții sondajului rămân constanți în aprecierile lor, susținând faptul că politica externă a Republicii Moldova se îndreaptă mai mult spre Uniunea Europeană. Se modifică, însă, opinia cu privire la relația cu Rusia. Dacă în anul 2021⁹, numărul celor care susțineau că politica externă se îndreaptă spre Rusia era de 9,1%, atunci în 2022, doar 5,3% mai sunt de aceeași opinie. Este primul semn că participanții la sondaj își modifică aprecierile față de colaborarea cu partenerii tradiționali. Imediat, însă, urmează primul paradox și asta deoarece la întrebarea *”În ce direcție credeți că ar fi cel mai bine să-și orienteze politica externă RM?”* spre UE răspund 43,9%, iar spre Rusia - 24,1% și spre CSI - 4,1%. Prin comparație, în anul 2021 peste 49% din respondenți au răspuns spre Europa, iar spre Rusia doar 21%. Femeile sunt în continuare cele în rândul cărora se regăsesc mai multe răspunsuri în favoarea opțiunii spre est, dar fără ca să afecteze prea mult alegerea spre UE a întregului eșantion. Cu cât se înaintează în vârstă, cu atât numărul respondenților în favoarea unei politici externe proruse crește, dovadă a faptului că acest răspuns poate fi condiționat de înțelegerea limbii ruse sau de cea a experiențelor anterioare de migrație sezonieră pentru perioade scurte de timp.

Una dintre întrebările relevante pentru aprecierea opțiunilor cetățenilor cu privire la politica externă este cea care se referă la procese de integrare regională. Astfel, la întrebarea *”Dacă ați avea de ales între aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană sau Uniunea Euroasiatică, pentru care direcție ați opta?”*, majoritatea s-au arătat a fi în favoarea proceselor de integrare europeană. Potrivit rezultatelor sondajului din 2022 aproximativ 53% din cei care au participat ar alege Uniunea Europeană și doar 22,6% ar opta pentru Uniunea Economică Eurasiatică. Cu cât respondenții înaintează în vârstă, cu atât aceștia sunt mai puțin entuziasmați față de UE. În schimb, aceste mici diferențe pot fi regăsite în rândul celor care susțin aderarea la Uniunea Economică Eurasiatică¹⁰.

Securitate și parteneriate pentru securitate

În urma războiului din Ucraina s-a modificat foarte mult percepția despre Rusia în calitate de furnizor de securitate. La întrebarea *”Cum credeți, care state sau organizații reprezintă o amenințare (pericol) pentru RM?”* aproximativ 45% din respondenți au apreciat Rusia ca fiind un pericol sau o sursă de amenințare, bărbații fiind mult mai fermi în acest sens. În anul precedent, adică în anul 2021, doar 24,1% erau de aceeași

⁸ Războiul din Ucraina se situează pe locul 4 ca risc ce amenință securitatea națională în noul sondaj de opinie comandat de PISA, după creșterea prețurilor, corupției și a crizei energetice.

⁹ Studiul la care se va face referință pentru a oferi o analiză comparativă asupra percepțiilor cetățenilor moldoveni este ”STUDIUL CU PRIVIRE LA PERCEPȚIA POPULAȚIEI CU PRIVIRE LA SISTEMUL DE SECURITATE ȘI APĂRARE A RM”, efectuat de CBS Axa, iulie 2021.

¹⁰ Este important a fi menționat aici că Republica Moldova nu are lansate demersuri oficiale de integrare în Uniunea Economică Eurasiatică. Cele mai multe referințe la o posibilă colaborare și inclusiv despre obținerea statutului de observator în UEA le-a întreprins Igor Dodon în perioada când a fost președinte al Republicii Moldova.

părere. Crește, însă, numărul celor care consideră ca NATO reprezintă o amenințare pentru Republica Moldova. Peste 17,5% din participanții la sondaj, apreciază Alianța Nord-Atlantică ca o sursă de pericol. Prin comparație, în 2021 puțin peste 10,5% din respondenți aveau această părere. Un argument pentru a explica această schimbare ar putea fi sursele de informare în masă, care au promovat narativele ruse că în Ucraina, Moscova luptă cu NATO, adică de facto, cu Statele Unite. Practic, prezența tot mai accentuată a NATO în Ucraina și în alte țări din regiune condiționează Rusia să poarte acest război.

Aici există, însă, și o curiozitate. Dacă în anul 2021 în rândul respondenților de gen feminin predomina această părere (NATO ca sursă de pericol), atunci în 2022, bărbații sunt cei care optează în favoarea unui asemenea răspuns (2021 – 8% bărbați și 12% femei, 2022 – 18,4% bărbați și 16,7% femei).

Se modifică și aprecierile cu privire la Ucraina. Dacă anterior aproximativ 2,5% considerau Ucraina și evenimentele din interiorul acestei țări drept o sursă de amenințare, în anul 2022 un număr de 9,4% respondenți consideră Ucraina și procesele prin care trece țara vecină drept o sursă de amenințare, dovadă a faptului că războiul este unul din elementele care construiește noi percepții sau le modifică pe cele vechi, care dominau opinia publică anterior. Cetățenii moldoveni au resimțit impactul războiului nu doar prin prezența fizică a refugiaților, dar și prin accentuarea crizei energetice sau a creșterii prețurilor la diferite bunuri și servicii.

Continuând analiza despre cum apreciază moldovenii parteneriatele cu partenerii estici, la întrebarea *"Cum credeți, dacă RM s-ar confrunta cu o problemă de securitate (ar apărea o amenințare din partea cuiva), cum credeți, care țări / organizații ar putea să-i ofere ajutor?"* în anul 2022 opinia respondenților se împarte în felul următor: din România - 39,9%, din UE - 34,0% și din Rusia - 21,5%. Spre comparație, în anul 2021 peste 35,5% din cei intervievați au susținut că Rusia va oferi ajutor, 35,9% au răspuns că din România și 30,8% din Uniunea Europeană. În ambii ani, NATO ca sursă de asistență pentru probleme de securitate se poziționează pe locul patru. Clasarea pe acest loc nu îi diminuează importanța, însă arată cât de mult pot conta mesajele sau narativele promovate de anumite surse de informare în masă.

Războiul din Ucraina a modificat mult percepțiile cetățenilor moldoveni față de procesele de integrare regională, pe cele de politică externă, dar mai ales, a afectat imaginea de ansamblu a Rusiei și rolul pe care aceasta și l-a asumat în regiune. Oamenii devin mai sceptici, încep să își pună anumite întrebări și să privească altfel parteneriatele cu vestul. Dacă războiul va continua, în anul următor am putea avea din nou modificări importante cu privire la parteneriatele cu state, precum Rusia sau Ucraina.

CONCLUZII

Cunoștințele și informațiile de care dispun cetățenii Republica Moldova în domeniul securității și a relațiilor internaționale, sunt insuficiente pentru a nu cădea pradă dezinformării și propagandei toxice a Kremlinului. Presa independentă din Republica Moldova încă nu acordă suficientă atenție acestor subiecte și nu contrabalansează impactul nociv al propagandei ruse pe aceste teme. Cu toate acestea, majoritatea cetățenilor moldoveni reușesc să identifice acțiunile corecte din perspectiva intereselor naționale, cum ar fi necesitatea fortificării sistemului de apărare sau integrarea în UE. Este imperativ pentru securitatea națională să fie adresată problema izolării informaționale a publicului vorbitor de limbă rusă.

O altă concluzie de baza care se desprinde din analiza percepțiilor despre rolul și funcționalitatea instituțiilor guvernamentale, accentuează importanța dezvoltării culturii de securitate, care la moment este una scăzută. Acest fapt se explică prin nivelul scăzut de informare pe anumite subiecte, pe alocuri lipsă de transparență, comunicare defectuoasă, lipsa strategiilor de comunicare clare, bazate pe influențare.

Persoanele cu un nivel de studii și cu un nivel socioeconomic reduse sunt cele mai vulnerabile în cazul crizelor succesive prin care trece Republica Moldova. E cazul atât a pandemiei de COVID-19, cât și a multiplelor crize generate de războiul din Ucraina.

Se atestă o anumită divizare și polarizare a percepțiilor și opiniilor din societatea din Republica Moldova privind subiectele legate de securitatea statului și orientarea de politică externă a țării (ca urmare a războiului din țara vecină). Categoriile de persoane ce aveau păreri opuse, au devenit mai puternic atașate de viziunile lor în octombrie 2022, față de iulie 2021.

Războiul din țara vecină a adus schimbări de percepție majore în privința problemelor mai importante cu care se confruntă Republica Moldova. Grija cea mai mare a populației este cea legată de creșterea prețurilor. Aproape o treime din respondenți este îngrijorată de război și de probabilitatea de a nu avea încălzire în perioada rece a anului.

Există discrepanțe mari între modul în care se percep moldovenii/românii și respondenții găgăuzi/bulgari în ceea ce privește autoidentificarea cu cetățenia Republicii Moldova, iar în 2022 această discrepanță a crescut. Acest fapt solicită acțiuni de promovare a identității civice, celei de cetățean al Republicii Moldova, în special în mediul populației alolingve.

Opiniile cetățenilor pot fi influențate în mod pozitiv prin comunicare, angajare, explicarea necesităților și beneficiilor pentru sectorul de securitate, dar și pentru securitatea umană. În acest sens, pentru remedierea situației, Guvernul, de comun cu societatea civilă și alți actori nonstatali, trebuie să-și orienteze eforturile spre facilitarea comunicării între părțile interesate pentru a asigura alinierea și apartenența la acțiunile de reformă, efectuate în contextul noii arhitecturi de securitate.

O comunicare eficientă este necesară pentru a asigura înțelegerea funcțiilor și rolurilor instituțiilor în asigurarea securității naționale, raportarea către cetățeni a progreselor în reformarea sectorului de securitate și apărare, și înțelegerea necesităților tuturor categoriilor de cetățeni, în funcție de gen, etnie, regiune, vârstă.

Platforma pentru Inițiative de Securitate și Apărare este o asociație obștească creată cu **scopul** de a dezvolta o platformă de discuții și expertiză care să întrunească membrii societății civile, experți, cercetători, jurnaliști pentru a contribui la supravegherea activității sectorului de securitate și de apărare, dar și a asigura un dialog constant și transparent dintre actorii societății civile și instituțiile din sectorul de securitate și apărare, precum și factorii de decizie cu competențe în acest sector.

Fundamentul Platformei a fost inițiativa de a dezvolta și consolida societatea civilă specializată în materie de securitate care a început să fie materializată pe parcursul anului 2021, când un grup de organizații și experți au înființat ***Platforma Societății Civile în Sectorul de Securitate***.

pisa.md

fb.me/platforma.SSA

t.me/platformasocietatiicivile

instagram.com/platforma_pisa

